

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

LETO IV. • ŠTEV. 2

SVOBODA

V S E B I N A

K. Rundt, Bodi inženjer svojega življenja!

Leonhard Frank, Od treh milijonov trije

Jack London, Debsov sen

Knjige in knjižnice

Društveno življenje

Dramatika

Delavska pesem in glasba

Delavski sport

1. FEBRUAR 1932 •

IZHAJA MESEČNO V LJUBLJANI

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica šte. 3

je največja regulativna hranilnica v Jugoslaviji

Ima vlog nad 430.000.000 Din.

Za vse vloge jamči ljubljanska mestna občina z vsem svojim premoženjem in z davčno močjo.

Vloge se sprejemajo na knjižice in na tekoči račun. Naložbe proti odpovedi se obrestujejo po dogovoru kar najbolj ugodno.

Posojila se dovoljujejo na posestva, menice in vrednostne papirje čim najceneje.

Za male trgovce in obrtnike obstoji pri hranilnici kreditno društvo, za pupilarne naložbe pa sodni depozitni oddelek.

Za varčevanje mladine izdaja domače hranilnike, za pošiljanje denarja po pošti pa svoje položnice.

Telefon št. 2016 in 2616.

Poštni čekovni račun št. 10533.

Uradne ure za stranke so od 8. do 12. in pol.

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
polletno	18—
četrtletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—

Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.
Za Ameriko: Chicago Ill. 3639 W, 26 Th. St.

A. RUNDT:

BODI INŽENJER SVOJEGA ŽIVLJENJA!

Počasnost delavcev se, pomnožena z milijoni, neizmerno pozna pri ustvarjanju države.

Zato so ustanovili »časovno ligo«, ki ima po vsej uniji organiziranih na tisoče celic.

Ustanovitelj in njen apostol je pesnikujoči tehnolog A. K. Gastjev, ki vodi orjaško preobrazbeno delo: izpreminjanje komodnosti ruskega človeka v preciznost in ritem.

Gastjevov oklic se je razširil v najmanjšo vas, v najbolj oddaljenem vzhodnem kotu unije ga slišijo.

Tovariši, kar vam manjka, je: oster pogled, hiter sklep, jeklena volja. Iz teh ustvarite v sebi novo organizacijo! Da premagamo čas in prostor — te večne ovire. — Ustvari si mehaniko svoje dobe! Preračunati čas pomeni: dalj časa živeti! Če imaš ključ svojega časa, potem si INŽENJER SVOJEGA ŽIVLJENJA!

Ta lirični poziv spopolnjuje metoda delovnih zavodov, v katerih Gastjev na zmiselno konstruiranih aparatih vežba ljudi v tem, o čemer jih v besedah uči.

Preden stojé nove tovarne, ki se gradé po ameriškem vzgledu, potrebuje Rusija milijone izučenih delavcev; torej mora te milijone izšolati.

V prvih letih po revoluciji se ruski delavec ni posebno rad učil... To je postalo sedaj popolnoma drugače: danes hité desetstisoči ukaželjnih v delovne zavode, da se izobrazijo po metodah profesorja Gastjeva. In učé se ne le mladi fantje, temveč tudi sive glave. Čutijo: tako ne gre več naprej, tvoji in državni interesi zahtevajo, da imaš pri svojem delu strokovno izobrazbo in red.

Vsi delovni zavodi sovjetske unije niso tako vzorni in z vsem opremljeni kakor glavni zavod na Petrovki v Moskvi. Hiša je bila še nedograjena, ko je izbruhnila revolucija, morala bi postati banka. V dveh velikih dvorinah najpregledneje preštudiraš to izobraževalno metodo.

Z galerije ene dvorane vidiš tri vrste stružnic, ducat jih stoji v eni vrsti. In pri vsakem delovnem mestu dva učenca. Eden struži ali pili, dočim je drugi zaposlen s svojo risbo ali načrtom. Skupine praktičnih in teoretičnih v določenih časih menjajo svoje prostore in svoje delo, da ne bi stalo orodje nerabljeno med časom, ki je potreben za računanje in risanje.

Vsa dvorana ima isto učno nalogo in dobiva generalno instrukcijo po zvočniku. Pripeti se pa, da ta ali oni učenec kaj vpraša, da obstane sredi dela, ker ne zna naprej.

Izgubo časa bi pomenilo, če bi moral v vsakem takem slučaju glavni instruktor zapustiti svoje mesto in iti k učencu, ki je v zadregi. Zato sta pri vsaki delovni mizi pritrjeni dve svetilki, ena z belo, druga z zeleno hruško; s tem da se užgeta, povesta, da hoče eden od učencev pri tej mizi nekaj vprašati: bela luč signalizira zadrego teoretičnega, zelena praktičnega. In že stoji poleg učenca eden od pomožnih instruktorjev in sicer po potrebi: bodisi teoretičen bodisi praktičen instruktor.

V drugi — vajeniški dvorani je razdeljen na kvadratična polja del delovne mize, na kateri leži delovno orodje; vsako orodje ima pri tem koordinatnem sistemu svoj natančno določen prostor, na katerega se ga najlaže položi in s katerega se ga najlaže dvigne.

Ena vrsta delovnih miz je urejena tako, da takoj pozvoni pri glavnem instruktorju, čim vajenec napačno položi orodje.

Sedaj je kratek odmor. V istem redu zapuščajo učenci in se zopet vračajo v učilnico. In ko so zopet v dvorani, napravijo nekaj zmiselnih telovadnih vaj, preden prično znova delati.

Pouk v delovnem zavodu traja nekaj mesecev.

Gastjevska tehnološka gimnastika hoče v tekočem koledarskem letu izpremeniti pol milijona okornih, nerodnih ljudi v izučene, hitre delavce. Že kažejo učenci ponosno svoje časovne karte, na katerih so natančno razdeljene vse ure dneva; te časovne karte so ključ časa.

LEONHARD FRANK

OD TREH MILIJONOV TRIJE

1. nadaljevanje — Prevaja Talpa

Pisar je stegnil glavo čez nizki plot. »Ali so redkvice že zrele?«

»So že zrele. Če ostanejo še dalje v zemlji, bodo zgnile.«

»Tega pa kar ne morem verjeti, da so redkvice že zrele. Ali so res že trde?«

Kmet je poizkusil s palčevim nohtom. »Popolnoma trde so... In ve-like so letos. Prodajamo kos po štiri winarje.«

»Pokažite no! Sedaj sem pa res radoveden.« Pisar je stisnil redkvico, zasadil je palčev noht vanjo. »Res, zrele so... Ali bele tudi?« In ko je preizkusil tudi belo, ki mu jo je podal kmet: »Torej pokazal ju bom, ko bomo zopet doma. V naših krajih trdijo namreč kmetje, da morajo redkvice še nekaj tednov ostati v zemlji.«

Kmet je gledal za njimi. Toda prepočasi je mislil. Zavili so že za gozdni rob.

»Sedaj ne boš kupil klobase, temveč kruha in surovega masla in ne-koliko soli.«

»Sam ne vem, zakaj je tako. Toda imam pač tako čuvstvo. Često, če ga takole pogledam, bi mu dal takoj vse, kar imam,« je rekel krojač, ozirajoč se za steklenookim.

»Mnogo bi ne dobil. Da, če bi pek tudi tako čutil! Toda ta ne bo čutil tako in si tudi kaj takega ne more privoščiti, kajti plačati mora moko. In dandanes se godi pri nas vsem slabo.«

»Če takole premišlujem, ni tvoj stroj za vreme tako prazna reč. Ali ni radio prav tak čudež? Če bi kdo preje trdovratno govoril o aparatu, s katerim se da tu spodaj v vasi slišati, kar pojo v Berlinu, bi ga gotovo vtaknili v norišnico.«

Pisar je vžgal vžgalico. »Poglej, sedaj imaš ogenj. Prav tak čudež! Čeprav smo nanj vajeni! Več sto tisoč let pa je bila to strašno težavna reč za ljudi. In sedaj nosi vsak ogenj v škatlici v žepu... Da, to je uprav razvoj, civilizacija... Toda pri razvoju mora biti nekaj gnilega, ko se godi vkljub ogromnemu bogastvu, ki ga producirajo stroji, večini ljudem tako svinjsko slabo, da nimajo niti najpotrebnejšega; vsekakor pa se godi danes ljudem komaj bolje kakor tistim, ki so živeli pred sto tisoč leti.«

»Potem bi pa najbrže tudi s tvojim strojem za vreme ne bilo nič?«

»Da, tudi o tem dvomim, ali ne bi ostalo vse pri starem. Tisti, ki bi bili lastniki stroja za vreme, bi se najbrže do skrajnosti potrudili, da bi mi celo pri največji obilici ničesar ne dobili... Nu, radi tega ti ni treba pobešati glave. Sedaj se bomo najprej do sitega najedli, in potem bomo že videli. Saj se mora takoj vrniti.«

Toda steklenooki, ki je uprav dospel do gozdnega robu, se je nena doma ustavil in se vnovič obrnil: Pozabil je namreč na sol, a v žepu ni imel niti vinarja več.

»Soli ne prodajam,« je rekel pek, pri katerem je steklenooki kupil kruh.

»Saj je tudi nočem kupiti.«

Toda pek je že odšel skozi zadnja vrata.

»En funt?« je vprašala stara ženska v trgovini za kolonijalno blago in se je dvignila s stolca za pultom.

»O ne, samo prav malo! Kar morete pač zgrabiti s petimi prsti!«

»Manj kakor četrt funta soli pa ne prodajamo, ljubi gospod.«

»Da, da, to že! Toda pogledjte, imamo dve redkvici in k njima potrebujemo nekoliko soli. Samo denarja, žal, nimamo več.«

Najprej se je počasi zopet usedla. »Kako menite to?«

»Mislim, ali bi mi morda ne podarili malo soli, samo toliko, da moremo pojesti redkvice.«

Kolesje gospodarskih zakonov, pod katerimi je živela vse življenje, je zbudilo v njej zamolkel odpor. »Sami smo revni; celo zelo revni smo.«

Toda občutljivo srce je zmagalo, ko je pogledala steklenookega, ki je stal otožen in osramočen pred njo. Da bi si prihranila vsaj škrniceljček, mu je nasula soli v košček časopisnega papirja.

Steklenooki je žarel, ko je bil zunaj; prvič je v svojem življenju beračil.

Čez deset minut ni bilo več ne redkvic ne treh funtov kruha. Kruhljavi krojač, ki je zmeraj mislil na to, da bi ne oviral drugih dveh, je rekel z glasom obdolženca, ki se mora zagovarjati: »Kar se mene tiče, lahko kajpak hodimo še cele ure.«

»Zakaj? Čemu? Kam? Prav tako lahko tudi tu obtičimo. Saj itak ne moremo ničesar zamuditi, pridobiti pa si še celo ne moremo nič.«

Vsi so se v tem trenutku moreče jasno zavedli, kako brezzmiselno je življenje brez nade in smotra.

»Lahko si poiščemo prenočišče, to je vse.«

»In jutraj, ko se zbudimo?... Denarja nimamo nič več —.«

»Kos kruha bomo mogoče že še dobili. Ali pa tudi ne! Tudi beračenju se je treba priučiti.«

»O, jaz znam že prav dobro beračiti, preje se mi je zdelo prav lahko.«

»Toda sicer bo jutri in pojutrnjem in čez leto dni prav tako kakor danes. Nekje bomo čepeli in tudi občepeli, ker za nas ni nikjer druge drugače kakor tu, kjer prav sedajle čepimo.«

Pisar je počakal, da je minil dobro preračunan odmor. »Vse skup moremo izpremeniti le na dva načina: ali se umorimo ali pa kaj sklenemo. Skleniti pa je treba nekaj velikega.«

Najprej je pogledal v željno vprašujoče oči in nato pa hitro tjakaj k grajski razvalini, ki je stala v daljavi na griču, poraslem z drevjem, in je rekel z izpremenjenim glasom, pretirano preprosto in tjavendan: »Skleniti moramo, da se izselimo. Jaz sem za Južno Ameriko.«

Nad tem je steklenooki samo zmajal z glavo. »Če ti nič boljšega ne pride na misel!« In tudi krojač se je otožno smehljajl kakor nad nečim, popolnoma nemogočim. Rekel pa ni nič, se ni izplačalo.

Vsakemu je bilo čez štirideset let in niso bili več tako brezskrbni, kakor so dvajsetletni mladeniči. Izseliti se! V Južno Ameriko! Ta kos je bil prevelik, mnogo prevelik, da bi ga mogla pogoltniti. Utihnila sta, v notranjosti sta utihnili in postalo jima je težko.

Pisar je malo počakal. Napak bi bilo, da bi jima prigovarjal. Za takó dalekosežen sklep se morata odločiti sama od sebe in samó iz sebe, sicer bi že vnaprej ne bilo potrebne moči za izvedbo. Brezupnost njunega položaja bo že tudi malo pripomogla. Ni več govoril o tem. »Mogoče najdemo zgoraj pri razvalinah še najprej primerno ležišče za noč.«

Steklenooki je nenadoma obstal — napravili so že deset korakov — oba pogledal, počakal še trenutek in rekel, kakor da bi oznanjal povsem novo modrost: »Skozlal bi se nad tem življenjem, vama pravim!«

»In zato se moraš posebej ustaviti?«

Molče so šli skozi gozd, navzdol v dolino, čez neki pritok Mene, preko več gorskih grebenov: naravnost proti grajski razvalini iz rdečega peščenca, ki je še zmeraj v daljni daljini sredi bukovih in jelkinih gozdov na najvišji točki daleč naokrog štrlela v nebo. Včasih je razvalina izginila, ker jo je zakril pred njo ležeči gozdnat grič, potem pa je postala še mogočnejša in je dobila še več stolpov in pomolov. Srečali niso nobenega človeka.

Zidovje razvaline je bilo popolnoma prepreženo s starodavnim bršljanom. Orjaško trnuljevo grmičje in robidovje je napolnjevalo dvorišča. Stara bukev je zakrivala vhod v stolp, ki je bil še nepoškodovan. Vzpeli so se nanj. Zgoraj je bilo meter debelo stolpovo obzidje zravnano in obrito s cementom. Sedli so na cement.

Zrak je pel od vročine. Daleč v sinje daljave so se svetlikale vinske gorice in gozdovi. Tu in tam že jesensko rumene skupine bukev. Tanki potoki so se bliskali med travniki in po globoki dolini, mimo prislonjenih vasi se je plazila kobaltno modra orjaška kača: Mena.

Na pobočju travnika poleg razvaline so stale nepremično tri srne in zrle v daljavo.

»Mi trije — in te tri! Komu se godi bolje?« je vprašal krojač.

Steklenooki je zamišljeno zmajal z glavo: »Oj, oj! Toda nekega dne jih bodo postrelili.«

»Ali je to slabo! Če še sekundo prej nič o tem ne veš!«

Krojač je rekel ravnodušno: »Prosim. Reci samo da in obljubim ti, da bo trajalo samo trenutek. Stolp je trideset metrov visok, spodaj so pečine, malo te sunem in konec te je.«

»Ali bi me sunil?«

»Takoj!«

Tedaj je izrekel krojač zopet po vsem svetu znano besedo in je prvi odkrevljal navzdol.

Spodaj so našli sobi podoben prostor brez stropa. Grmičevje in meter visoka praprotna so rasli v kotih; na kupu sena, ki so ga zapustili tu potepuhi, je brezgibno čepel podivjan pes, ki se je zdel nevaren. Samo oči, ki so žarele izpod lasastih čopov, so pričale, da je bil živ.

Kakor majhen otrok, ki še ne pozna nevarnosti in ki bi pobožal tudi zver, je stopil steklenooki, žareč od veselja in brez premišljanja k psu. Pes je bil navajen samo na palico in kamenje in se je že nekaj mesecev potepal po svetu; zato se je sedaj umikal, ker ni mogel verjeti, da ga hoče steklenooki pobožati.

Vedel je: že marsikdo ga je sladko privabil in ga potem brcnil. Pred vsakim drugim bi takoj pobegnil in odšel dalje po svetu, v samoto. Toda sedaj je nekaj čutil, čemur se ni mogel upirati; le zaupal še ni tej nenavadni sreči.

V loku je obšel steklenookega, bil je nezaupljiv in hkrati hrepeneč, bliskovito je pogledoval druga dva in se je bližal, ozirajoč se, vendarle rajši izhodu.

»Koštrunček! Koštrunček! Tak pridi no sem! Pridi k meni!« Steklenooki je klecnil na kolena in ga je z obema rokama plosknil po stegnih: »Tak pridi no!«

Palice ta ni imel. Koštrunček je zalajal, nato zabevskal, premeril še enkrat kratko in kakor mimogrede druga dva ter javkajoče izjavil, da bi prav rad prišel. Pri tem je praskal s prednjima tacama po tleh, a približal se ni niti za centimeter.

Tedaj je steklenooki zdrknil k psu, ki je v silnem strahu zgrbančil telo, in ga tapljal po glavi in životu. »Moj koštrunček, moj dobri koštrunček!«

Pod božajočo roko steklenookega je med neprestanim lajanjem tožil, koliko hudega je v zadnjem času pretrpel; končno se je naslonil tresoč se od sreče, z obema tacama na rame steklenookega. Bil je pravi pravcati objem.

»Da, da, koštrunček moj, saj vemo, nam se prav tako godi.«

Sedaj so bili štirje: trije možje, ki niso imeli ničesar, in blaženi pes, ki bi za steklenookega brez obotavljanja žrtvoval življenje.

Legli so na seno. Pes je čepel pred njimi in pazljivo čakal na povelje. Jezik, ki je molel iz gobca, je drgetal ob dihanju in oči, te oči, ki so vsebovale prepade in zmisel vsega življenja, so spremljale tudi najrahlejšo kretnjo ležečih.

Pisar je hotel zakriti svoje veselje radi prirastka: »Sedaj moramo hraniti še enega požeruha več.« Toda glas mu je zvenel nekoliko ganjeno.

Bili so trudni, v nekaj minutah so že vsi trije spali. Pes je še čakal. Toda ta tri sijajna bitja se niso več zganila. Tedaj se je nekolikokrat zasukal krog sebe, da je našel najboljši prostor, stisnil gobec med prednje tace, še zadnjikrat pogledal navzgor k spečim, da se mu je čelo nagubalo, in je od najglobljega zadovoljstva sproščeno vzdihnil.

Kmalu so ptiči nehali peti, mili večer se je potopil v noč, na nebu pa se je nad štirimi spečimi zgrnil zvezdoviti svod.

II.

S stolpa je opazil krojač veliko graščino, ki je ležala v daljavi na neki jasi. V to smer je zjutraj odkorakala četvorica. Bili so lačni. V zadnjih štiri in dvajsetih urah so pojedli samo kos kruha in malo redkvice.

»Ali radi ali neradi — končno moramo zopet tja, kjer so ljudje. Trave, kajpak, ne moremo žreti.«

Pisar je širokodušno, povsem v skladu s svežim jutrom, vprašal: »Kaj pa ti je človek napravil?«

Krojač je rekel samo: »Posral!«

Steklenooki, ki je imel v nahrbtniku še vogal surovega masla in ostanek soli, je pomirjajoče izjavil, da ima še začimbo za dobro kosilo, manjka le še raca ali pa lepa riba, potem bi že pripravil dobro kosilce.

Šele čez pol ure — graščina je ležala še zmeraj v sinji jutranji daljavi — je vprašal krojač, čigar želodec se je začel boleče krčiti: »Kako pa bi ti — recimo raco —, kako bi ti raco pekel?«

»Pekel bi jo na ražnju nad ognjem in bi jo pri tem zmeraj mazal s surovim maslom in tudi z njeno maščobo. Taka mlada raca ima vendar mast... Toda počakati bi morali, da bi bila pečena. Sicer bi bilo škoda zanjo.«

Pisar, ki se je od lakote raztogotil pri dolgem nebeškem opisovanju steklenookega, kako rjava in hrustava in od maščobe svetla bi prav gotovo bila raca, če bi je ne začeli prej jesti, se ni mogel več premagovati. »Molči že o svoji namišljeni raci! Psa bomo zaklali! Saj ga imamo! Tega bomo zaklali! To je jasno.«

Steklenooki je moral obstati. Ustnice so mu bile sive. »Nikoli! To ti rečem. To se ne bo nikoli zgodilo.«

Pes, ki so se zanj prepirali, je rjavo in vprašujoče pogledoval sedaj tega, sedaj onega, taval še nekaj korakov naprej in se za vsak slučaj usedel poleg steklenookega; iz gobca je pomolel jezik.

Pisarjeva jeza se je izkadila; da bi ga steklenooki razumel, je šalo, ki jo je porodil glad, še podkrepil: »Do dvanajstih še lahko živi. Toda potem mora umreti. Doslej smo zmeraj jedli ob enih — red mora biti —, in v eni uri se bo zmehčal.«

»Ali bi ti raco nadeval s kruhom? Potem bi bolj zalegla,« je rekel krojač, ki mu je bila predstava, da je račjo pečenko, že ljubša kakor pa nič.

Toda steklenooki ni hotel več povzročiti, da bi se pisarju začele znova cediti sline po pečenki. Že iz marsikatere šale je nastala resnica. Med hojo je pobožal koštrunčka, ki je pomolel gobec kvišku in ga hvaložno vrtil v peščaj steklenookega.

Vsak, ki bi srečal to trojico s sršavim psom na cesti, bi se vznemirjen moral vprašati, kakšni ljudje so ti, in bi se jim najbrže skrivoma izognil. Sicer so bili ta dan še spodobno oblečeni in tudi po nahrbtnikih, preko katerih so imeli prevezane lepo zložene suknje, bi se dalo težko sklepati, da bi ta trojica ubila prvega, ki bi ga srečala. Toda iz zaznamovanih obrazov in skrbi polnih pogledov, ki so vihravo iskali rešitve, je mogel vsakdo razbrati njihovo težko usodo. In na vsak način je bolje, da se na cesti ne spuščaš z ljudmi, ki ne vedo ne kam ne kako in ki še niso starci.

Prav tako je mislila tudi oskrbnica velikega, samotnega posestva. Razen nje ni bilo nikogar doma, vsi so bili zunaj na polju pri delu. Samo napol je odprla dveri.

Trojica je smatrala najprej to suhotno in čudno žensko za moškega, ki se je oblekel v ženska oblačila. Imela je pravcate brke in brado in njena suha lica so bila polna kocinastih bradavic. Tudi glas ji je zvenel globoko kakor moški, ko je osorno zakričala: »Tu ničesar ne kupujemo!« Potem je stopila v vežo in dvakrat obrnila ključ.

»Kupujemo! Kupujemo! Kdo pa kaj prodaja?« Pisar je zmignil z rameni.

Lepo posestvo je bilo to. Niti misliti se ne da, kakšna bogastva jedil so bila na njem. Krdela kokoši in rac in gosi so gagara in kokotala pod starodavnim drevjem. Prijatelji so si vse ogledali, nihče jih ni motil. Samo ena račka bi že zadoščala. Toda za okni je oprezoval lasasti dvospolni obraz. Najbrže je stal poleg nje telefon. Potem bi jih spravili za rešetko.

Sedaj je krojač spoznal, kaj pomenjajo kot črte ravni, modri vodni kvadrati, ki jih je včeraj odkril s stolpa v daljni daljini: bili so veliki, iz cementa sezidani ribniki za postrvi.

Hodili so po pol metra širokem obzidju krog glavnega ribnika, ki je v njem ležalo ali pa plavalo na tisoče doraslih postrvi z rdečimi pikami, ki so jih pripravili za odpošiljatev.

Na obzidju je na dolgem drogu ležala mreža. Samo poteg — in ducat bi jih imeli. Toda dvospolni obraz je visel sedaj nepremično za oknom na zadnji strani hiše, od koder se je videlo na ribnike.

»Pojdimo!« je rekel krojač z nepristno ravnodušnostjo.

Zapustili so vse bogastvo in so odšli lačni ob potoku navzgor, ki je bil prvotna domovina postrvi.

Steza se je vzpenjala. Potok je v močnih padcih brzel iz skalnatega smrekovega ozadja in se je ustavljal ob terasam podobnih skalah; nad njimi so se tvorila mala jezercja; peneč se je zvijal med gramozom.

»V teh-le globinah so najbrže postrvi.« Steklenooki je zamišljeno zrl vanje. Na dnu čiste vode je videl vsak kremen, vsako peščeno zrnce, toda nobene postrvi.

»Lahko bi bile tudi police s kruhom. Zakaj ne! Saj je prostor,« je rekel krojač.

Nato so videli, kako je dvajset metrov nad njimi švignila srebrna postrv v zrak. Postrv je plavala po potoku navzgor in je morala skokoma preiti kamenite ovire in plitva mesta.

Ko so prišli tja, je bila tam voda popolnoma tiha in jasna. Krojač, ki ga je mučil glad, je strogo pokazal na potok: »Gotovo jih je na tisoče v temle potoku, kajpak.«

»Torej postrvi danes prav gotovo ne bomo jedli,« ga je prekinil krojač in odšel dalje.

(Dalje prihodnjič.)

Ideje nas ne morejo nikdar privedi preko starega stanja sveta, temveč le preko idej starega stanja sveta. Same ideje sploh ne morejo ničesar napraviti. Za uresničenje idej je treba ljudi, ki imajo praktično silo.

Karl Marx.

JACK LONDON:

DEBSOV SEN

»Ničesar nismo storili, k čemur nismo bili prisiljeni, če smo hoteli zmagati.«

»O tem ne govorim,« je odgovoril Bertie. »Kar me jezi, je samo vaše sedanje tarnanje, ko morate požreti malo žlico svoje lastne medicine. Koliko stavk pa ste že dobili, da ste izstradali delavce? Dobro, sedaj pa so delavci našli način, da vas izstradajo. Zahtevajo closed-shop, in če ga bodo mogli doseči z izstradanjem, bodo pač to storili.«

»Dovolil bi si samo opombo, da ste se tudi vi okoristili s sleparijami, ki jih omenjate,« je omenil Brentwood, eden izmed najbolj prebrisanih in zvitihi klubovih odvetnikov. »Tisti, ki skriva, je prav tako slab kakor tisti, ki krade,« se je režal. »Vi sicer niste bili udeleženi, spravili pa ste vkljub temu svoj delež.«

»To nima prav nič s tem opraviti,« je rekel počasi Bertie. »Vi hočete prav tako kakor Hanover spraviti zadevo na etično polje. Prav nič pa nisem govoril, da je kaj prav ali neprav. Vse je gnilo, to vem; edino, radi česar se zadržujem pri tej stvari, je, da sedaj stokate, v hipu, ko vam gre za kožo. Seveda so mi vaše sleparije koristile in radi vas, gospoda, mi ni bilo treba napraviti takih umazanij. Zame ste jih vi opravili — o, verujte mi, ne zato, ker bi bil jaz bolj kreposten kakor vi, marveč ker so mi moj dobri oče in različni njegovi strici zapustili tolikšen kup denarja, da morem z njim plačati umazano delo.«

»Če nam hočete podtikati —« je začel Brentwood razburjeno.

»Stojte, ne bodite bedasti,« ga je Bertie predrzno prekinil. »Med tatovi si pač ni treba natvezati. Igrati vzvišene — to prepustimo časnikom in nedeljskim šolam; nikarte pa kaj takega, kadar smo sami med sabo.

Vi veste in tudi jaz vem, kdo je dal pri zadnji stavki stavbinskih delavcev denar, kdo je delal in kdo pobral dobiček.« (Brentwood je strašno zardel.) »Vsi skupaj vlečemo za isto vrv in najbolje je, da ne govorimo o morali. Še enkrat: igrajte igro, igrajte jo do konca, toda ne javkajte, če vam gre slabo.«

Ko sem zapuščal skupino, je Bertie zopet natezal natezalnico; natisikal jim je vso resnost položaja, opozarjal jih je, da je že v tem kratkem času začelo primanjkovati živil, končno pa jih je vprašal, kaj nameravajo storiti. Takoj nato sem ga srečal pripravljenega na odhod v garderopi in sem ga odpeljal s svojim avtom.

»Sijajni udarec tale splošna stavka!« je rekel, ko sva se vozila po obljudenih, a mirnih cestah. »Težak udarec. Delavci so nas nepredvidoma zadeli na našem najobčutljivejšem mestu: na želodcu. Zapustil bom San Francisko, Corf. Ubogajte me in pojdite tudi vi. Kam na deželo. Tam se boste lažje preživeli. Nakupite si zalogo in pojdite kam pod kak šotor ali v kočo. Tu bodo morali ljudje, kakršna sva midva, kmalu stradati.«

Kako prav bo imel Bertie Messener, niti sanjal nisem. Imel sem ga za črnogledneža. Sam bi prav rad ostal in si ogledal vso šalo. Ko pa sem ga pripeljal do njegovega stanovanja, sem odšel, namesto da bi se odpeljal domov, zopet na lov za živili. V svoje presenečenje pa sem kmalu izvedel, da so vse trgovinice, v katerih sem zjutraj nakupoval, razprodane. Svoje poizvedovalno potovanje sem raztegnil prav do Potrera in imel sem srečo, da sem ulovil še škatlo sveč, potem dve vreči pšenične moke, deset

funtov grahamove moke (za služinčad), puščico s koruzo in dve dozi tomatov. Zdelo se je, da bo vsaj nekaj časa primanjkovalo živil, sam sebi sem si pa voščil srečo spričo lepe zaloge, ki sem si jo nabavil.

Naslednje jutro sem dobil kavo kakor navadno na posteljo in še bolj kakor smetane sem pogrešal časnika. To neznanje o vsem, kar se dogaja po svetu, je bilo zame najstrašnejše. V klubu je bilo malo novic. Rider je prišel z barko iz Oaklanda, Halstead pa je bil z avtom v San Joséju. Kakor sta pravila, je bilo povsod isto kakor v San Francisku. S stavko je vse odrevenelo. Gornji sloji so pokupili ves živež. In vladal je popoln red. Toda kaj se je sicer zgodilo v deželi — v Chicagu? V New Yorku? V Washingtonu? Najbrže je bilo tam prav tako kakor pri nas; tako smo menili; toda dražilo nas je, da nismo vedeli nič gotovega.

General Folsom je dobil nekaj poročil. Poizkusili so spraviti vojaške brzojavnike v brzojavne urade, a žice so bile v vse smeri prerezane. To je bilo doslej edino protizakonito dejanje, ki so ga napravili delavci; general je bil docela prepričan, da so sklenili to na zborovanjih. Zvezal se je brezjično z vojaškim poveljstvom v Beniciji, prav ko so vojaške patrulje pregledale brzojavne črte tja do Sacramenta. Za hip so bili zvezani s Sacramentom, takoj nato so bile žice zopet nekatere prerezane. General Folsom je preudarjal, da so po vsem kontinentu poizkušali dobiti zveze, ni pa vedel, ali so imeli ti poizkusi kaj uspeha. Jezilo ga je, da so bile žice prerezane; mogel je le verjeti, da je to samo člen v verigi natančno premišljene delavske zarote. In žal mu je bilo, da ni vlada že davno izpeljala sistema brezžičnih postaj.

Dnevi so prihajali in odhajali in nekaj časa je bilo dolgočasno. Nič se ni pripetilo. Prvotno razburjenje se je pleglo. Ceste niso bile nič več tako obljudene. Delavci niso nič več prihajali v druge mestne dele, da bi videli, kako smo se znašli v stavki, in tudi toliko avtomobilov ni več vozilo. Delavnice in garaže so bile zaprte, in kakor hitro se je avto pokvaril, je bilo konec z njim. Pri mojem se je bila zlomila spojka in ne za denar ne za dobro besedo je nisem mogel dati popraviti. Kakor drugi sem moral odslej tudi jaz hoditi peš. San Francisco je izumrl in nismo vedeli, kaj se je dogajalo drugod. Toda, ker nismo vedeli, smo sklepali, da so tudi druga mesta tako izumrla kakor San Francisco. Včasih so organizirani delavci nalepili po mestu lepake — bili so tiskani že pred meseci in so jasno razodevali, kako skrbno je I. W. W. pripravila stavko. Vsaka podrobnost je bila že davnaj izdelana. Doslej se ni pripetila nobena nasilnost — le nekaj ljudi, ki so prerezovali brzojavne žice, je bilo ustreljenih; vendar pa je predmestno prebivalstvo stradalo in je začelo postajati nemirno.

Trgovci, milijonarji in drugi so se na shodih posvetovali in sklepali, toda svojih sklepov niso mogli objaviti. Posledica teh sklepov pa je bila, da je general Folsom zasedel z vojaštvom vse trgovine z moko, žitom in živili. Bil pa je že skrajni čas, kajti v hišah bogatašev je zavladalo pomanjkanje in za kruh se je bilo treba že nastavljeti. Vedel sem, da so se začeli obrazi moje služinčadi daljšati, in bilo je strašno, koliko moje zaloge je služinčad že pojedla. Res: sumim, da me je vsak služabnik okradel in da si je napravljval lastno zalogo.

Nastala pa je nova zmešnjava, ko se je bilo treba nastavljeti za kruh. V San Francisku je bila zaloga samo nekaterih živil, a še ta zaloga ni v najboljšem slučaju mogla dolgo trajati. Organizirani delavci so imeli lastne vire; vkljub temu pa so se tudi oni nastavljali. Posledica je bila, da so

se živila, ki jih je general Folsom zaplenil, z nevarno naglico zmanjševala. Kako pa naj bi vojaki razlikovali, ali je tale slabo oblečeni moški meščan ali član I. W. W. ali potepuh? Prvega in poslednjega je bilo treba nasititi, toda vojaki niso poznali vseh članov I. W. W. v mestu, kaj šele njihovih žen, hčerk in sinov. Nekaj strokovno organiziranih so sicer vrgli iz vrst, toda to ni kdo ve kaj zaleglo.

Bližal se je začetek konca. Pojavljati se je začela nasilnost. Mir in red sta izginjala in priznati moram, da prav tako pri nižjem ljudstvu kakor pri višjih slojih. Samo organizirano delavstvo je še popolnoma vzdrževalo red. To pa je tudi moglo, kajti imelo je dovolj jesti. Spominjam se še, kako sem videl neki popoldan v kotu kluba šepetati Halsteada in Brentwooda. Dovolila sta, da sem se tudi jaz smel udeležiti njunega drznega čina. Brentwoodov avto je še vozil in hotela sta se z njim odpeljati, da bi kje ukradla kako kravo. Halstead je imel dolg mesarski nož in mesarico. Dosegli smo mestno mejo. Tu in tam so se pasle krave, a povsod pod pastirskim nadzorstvom. Peljali smo se ob robu mesta dalje proti vzhodu in pri gričih v bližini Hunters Pointa smo srečali kravo, ki jo je paslo mlado dekletce. Krava je imela tudi telička. Nismo izgubljali časa s pogajanjem. Mlado dekletce je kričeč zbežalo, medtem ko smo klali kravo. Posameznosti nočem omenjati, kajti niso čedne — nismo bili vajeni takemu delu in opravljali smo ga prav nespretno.

Toda sredi dela, ki smo ga iz strahu prav hitro skušali končati, smo zagledali gručo ljudi, ki je hitela proti nam. Zapustili smo plen in iskali rešitev v begu. Presenetilo nas je, da nas niso zasledovali. Ko smo se ozrli, smo videli, kako so kravo naglo razkosavali. Nameravali so isto kakor mi. Menili smo, da bo za vse dovolj, in smo se hitro vrnili. Naslednji prizor pa se ne da opisati. Kakor divjaki smo se topli in trgali za kose. Kolikor se spominjam, je bil Brentwood povsem podoben živali, renčal je in hlatal in grozil z umorom, če ne dobimo svojega deleža.

Dobili smo svoj delež, ko se je prizor nenadoma izpremenil. To pot so prispeli strahoviti stražniki I. W. W. Mlado dekletce je šlo ponje. Bili so oboroženi z biči in krepelci in bila jih je cela gruča. Dekletce je jezno plesalo okrog, solze so ji tekale po licih in je kričalo: »Bijte jih! Bijte jih! Tale z očali — ta jo je zaklal! Razbijte mu gobec.« Tisti z očali sem bil jaz in razbili so mi tudi gobec. Hvala bogu sem imel tolikšno prisotnost duha, da sem si snel očala. Moj bog! Dobili smo jih, ko smo bežali na vse plati. Brentwood, Halstead in jaz smo bežali k avtu. Brentwood je krvavel iz nosa in Halsteadovo lice je bilo radi udarca z bičem razparano.

In glej, ko so nas nehali zasledovati in smo prispeli do avta, smo našli tele, ki se je iz strahu skrilo za voz. Brentwood nas je opozarjal, naj bomo oprezní, in se je vrgel nanj kakor volk ali tiger. Nože smo izgubili, a Brentwood je imel še roke; zakotalil se je z ubogim teličkom po tleh in ga je zadavil. Vrgli smo ga na voz, pokrili s suknjo in se odpeljali, da bi se vrnili domov. Toda naša nesreča se je šele pričela. Počilo nam je kolo. Nismo ga mogli popraviti in že se je pričelo mračiti. Zapustili smo voz. Brentwood se je sopihaioč spotikal, noseč s suknjo pokrito tele na hrbtu. Izmenoma smo nosili tele in to nas je skoraj ubilo. Razen tega smo še zašli. In po več ur trajajoči težki hoji smo srečali tolpo nedoraslih. Niso bili sicer organizirani pri I. W. W., zdelo pa se je, da so prav tako lačni kakor mi. Skratka, dobili so tele, mi pa udarce. Brentwood je tekal

vso pot do doma kakor norec; v svoji raztrgani obleki, z otečenim nosom in modrimi očmi je bil tudi podoben norcu.

Na to, da bi kradli krave, ni bilo več misliti. General Folsom je poslal čete na deželo in so zaplenile vse krave; njegovi vojaki in milica so pojedli skoraj vse meso. Generala Folsoma ni moči grajati; njegova dolžnost je bila, da vzdrži mir in red, in vzdržal ju je z vojaki, ki so morali dobiti seveda predvsem jesti.

Nekako v tem času je izbruhnila velika panika. Bogataši so bežali, druhal se je tega nalezla in vse je v divjem begu zapuščalo mesto. General Folsom se je veselil. Cenili so, da je zapustilo San Francisco okrog dve sto tisoč ljudi in problem prehrane se je tako poenostavil. Prav dobro se še spominjam tega dneva. Zjutraj sem pojedel skorjico suhega kruha. Pol popoldneva sem čakal na kruh in ob zmržitvi sem se truden in ubog vrnil domov, ne da bi ujel kaj drugega razen prgišča riža in koščka slanine. Pri vratih sem srečal Browna. Obraz mu je bil upadel in osupel. Javil mi je, da je vsa služinčad zbežala. Samo on je ostal. Ganjen sem bil radi njegove zvestobe; ko sem zvedel, da ves dan ni ničesar jedel, sem delil z njim, kar sem imel. Skuhala sva polovico riža in polovico slanine, si vse bratovsko razdelila, drugo polovico pa sva prihranila za naslednje jutro. Lačen sem šel v posteljo in sem se valjal vso noč nemirno po njej. Drugo jutro pa sem videl, da me je tudi Brown zapustil, in še več, da mi je ukradel ostanek riža in slanine.

To jutro je prišla v klub peščica žalostnih mož. Postrežbe ni bilo več. Poslednji sluga jo je popihal. Zapazil sem, da je manjkalo srebro, in sem izvedel, kam je prišlo. Menim, da ga ni vzela služinčad samo radi tega, ker so jo prehiteli klubovi člani in so ga sami pobasali. Čemu pa jim je bilo srebro? V južnem delu Market Streeta, v stanovanjih I. W. W., so dobili zanj od žen organiziranih delavcev jedila. Odšel sem zopet domov. Da, tudi moje srebro je izginilo razen težkega vrča. Tega sem zavil in ga ponesel na Market Street.

Po kosilu sem se počutil bolje in sem se vrnil v klub, da bi izvedel kaj novic. Hanover, Collins in Dakon so nameravali pravkar odriniti. Rekli so mi, da sicer ni nikogar več tu. Pozvali so me, naj jih spremljam. Rekli so, da nameravajo zapustiti mesto in sicer na Dakonovih konjih; tudi zame je bil še konj na razpolago. Dakon je imel štiri krasne konje, ki jih je hotel rešiti, kajti general Folsom ga je opomnil, da bo drugo jutro zaplenil vse konje, ki so še v mestu, za prehrano. V mestu itak ni bilo več mnogo konj, kajti deset tisoče so jih že v prvih dneh, ko je začelo primanjkovati sena in ovs, spravili na deželo in izpustili. Vem še, da je izpustil Birdall, ki je bil udeležen pri velikih voznških podjetjih, tri sto konj. Če računamo za konja povprečno pet sto dolarjev, je znašala škoda sto petdeset tisoč dolarjev. Sprva je upal, da bo po končani stavki zopet dobil večino konj, a dobil ni niti enega. Vse so pojedli begunci iz San Franciska. Sicer pa so začeli tudi že klati vojaške mule in konje.

K sreči je imel Dakon v hlevih bogato zalogo sena in ovs. Posrečilo se nam je dobiti štiri sedla in konji so bili zdravi in bodri, čeprav niso bili vajeni ježi. Spominjam se, ko smo jezdili po cesti, na San Francisco, ko je divjal v njem potres, a oni San Francisco se ni dal s tem primerjati. Opustošenja narave niso bila tako huda kakor upostošenja, ki jih je povzročila tiranija strokovnih organizacij. Jezdili smo po Union Square in skozi gledališke, hotelske in trgovske okraje. Ceste so bile kakor puščava. Tu in tam so stali avtomobili, ki so jih zapustili, kjer so odpove-

dali ali kjer je pošel bencin. Nobenih življenskih znakov ni bilo čutiti — razen stražnikov in vojakov, ki so stražili banke in javna poslopja. Šli smo mimo člana I. W. W., ki je lepil zadnji oklic. »Stavkamo dalje,« je bilo zapisano; »in stavkali bomo do konca. Konec pa bo takrat, kadar bodo izpolnjene naše zahteve, in naše zahteve bodo izpolnjene, kadar bomo z lakoto premagali naše delodajalce, kakor so oni nas z lakoto premagali.«

»Messenerjeve lastne besede,« je rekel Collins. »In jaz za svojo osebo sem pripravljen udati se, čim dobim možnost. Rad bi le vedel, kakšen okus ima konjsko meso?«

Zopet smo se ustavili, da bi prečitali drug oklic: »Kakor hitro bomo dognali, da so delodajalci pripravljeni udati se, bomo popravili vse brzojavne črte in obvestili delodajalske zveze. Vendar pa bomo pripuščali samo vesti, ki se nanašajo na pogoje boja.«

Jezdili smo dalje, prekrizali Market Street in smo kmalu nato dospeli v delavsko četrt. Tu pa ceste niso bile zapuščene. Člani I. W. W. so se naslanjali prek ograje ali so stali v gruclah. Veseli, dobro hranjeni otroci so se igrali in debele ženske so sedele na pragih in čebljale med seboj. Vsi so nas veselo opazovali. Majhni otroci so kričeč tekali za nami: »Hoj, gospod, ali niste lačen?« In neka žena, ki je imela otroka na prsili, je zaklicala Dickonu: »Čuj, debeluh, za tvojega kljuseta ti dam jesti — šunko s krompirjem, brusnice, bel kruh, slano surovo maslo in dve skodelici kave.«

»Ali ste opazili,« se je obrnil k meni Hanover, »da ni v poslednjih dneh videti nobenega psa več na cestah?«

To sem pač zapazil, a nisem o tem razmišljal. Bil je že skrajni čas, da smo zapustili nesrečno mesto. Končno smo dospeli na cesto, ki je vodila v San Bruno, in po tej cesti smo šli v južno smer. V bližini Menla sem imel posestvo in tjakaj smo se napotili. Kmalu pa smo spoznali, da je bilo na deželi še slabše in nevarneje kakor v mestu. Tam so vzdrževali red vojaki in člani I. W. W.; po deželi pa je vladala anarhija. Dve sto tisoč ljudi je zapustilo San Francisco in mnogoteri sledovi so pričali, da je bil ta beg podoben pustošenju, kakršnega napravijo kobilice.

Na begu so vse požrli. Prišlo je tudi do ropanja in bojov. Tu in tam smo srečali ob cestah mrliča in videli z dimom okajene podrtije kmetij. Plotovi so bili podrti, žito pa je množica pohodila. Izstradane tolpe so populile iz gred vso zelenjavo. Krave in druge domače živali so poklali. In taka so bila vsa pota, ki so peljala iz San Franciska. Tu in tam, vstran od cest, so farmarji še branili svojo posest s puškami in revolverji. Ko smo šli mimo njih, so nas prepodili in niti govoriti niso hoteli z nami. In vse to razrušenje in grozodejstva so napravili i druhal i gornji sloji. Člani I. W. W. so imeli dovolj zalog in so mirno ostali v mestu.

Ko smo jezdili, smo kmalu izprevideli, kako obupen je bil položaj. Na desni smo zaslišali kričanje in streljanje. V nevarni bližini so žvižgale kroglice mimo nas. V grmičevju je počilo: nato je skočil preko ceste krasen konj in je izginil. Komaj smo opazili, da je krvavel in šepal. Trije vojaki so ga zasledovali. Gonja je izginila pod drevjem na levi. Slišali smo, kako so se vojaki klicali. Četrty vojak je opotekajoč se stopil z desne na cesto, se usedel na kamen in si obrisal pot z obraza.

»Milica,« je zašepetal Dakon, »dezertirji.«

Mož se nam je režal in je prosil za vžigalico. Na Dakonovo vprašanje, kaj je novega, nam je povedal, da so miličniki dezertirali. »Ni provijanta,« je razložil. »Vse dobi le redna vojska.« Kakor smo izvedeli, so

bili izpuščeni tudi vojaški jetniki iz Alcatraz Islanda, ker jih niso mogli več prehraniti.

Pogleda, ki smo ga sedaj doživeli, ne bom pozabil nikoli v življenju. Presenetil nas je na nekem ovinku. Nad nami so se bočila drevesa. Solnčni žarki so curljali med vejami. Metulji so frfotali in s polj se je glasilo škrljančkovno žvrgolenje. In tam je stal močan voz. Okrog njega je ležalo polno mrličev. Ta voz je pričal o zgodbi. Druhal je napadla one, ki so se na njem peljali, in jih pobila. Zgoditi se je moralo v zadnjih štirih in dvajsetih urah. Odprte konzerve za meso in sadje so pričale, zakaj je bil napad izvršen. Dakon je preiskal mrtvéce.

»Mislim sem si,« je rekel. »S tem vozom sem se že tudi jaz vozil. Perriton — vsa družina. Odslej moramo paziti.«

»Toda mi nimamo nobenih živih, radi katerih bi nas napadli,« sem odvrnil.

Dakon je pokazal na konja, ki sem na njem jezdil, in razumel sem.

Zjutraj je izgubil Dakonov konj podkev. Nežno kopito se je oddrobilo in proti opoldnevu je začel konj šepati. Dakon se je obotavljal, da bi jezdil dalje, ni pa hotel tudi zapustiti konja. Na njegovo prošnjo smo jezdili drugi dalje. Hotel je voditi konja za uzdo in sestali bi se naj na mojem posestvu. Toda nikoli več ga nismo videli; tudi nismo nikoli izvedeli, kako je končal.

Ob enih smo dosegli Menlo, oziroma kraj, kjer je stalo nekoč mesto, kajti sedaj so bile tam le še razvaline. Povsod so ležali mrlič. Trgovske četrti so bile upepeljene. Tu in tam je stala še kaka vila; toda v njeno bližino nismo mogli; če smo se preveč približali, so na nas streljali. Srečali smo žensko, ko je brskala po kadečih se razvalinah svoje hiše. Najprej, je pripovedovala, so napadli trgovine, in ko je pripovedovala, smo si mogli ustvariti približno sliko o divji, rjoveči, izstradanj druhal, ki se je vrgla na peščico meščanov. Milijonarji in reveži so se borili za živež, najprej drug poleg drugega, in potem ko so si ga priborili, drug proti drugemu. Tudi Palo Alto in Standfordska univerza sta bili prav tako porušeni. Pred nami je ležala pusta, opustošena dežela; in smatrali smo za najbolj priporočljivo, da odjezdimo na moje posestvo. Ležalo je tri milje zapadno, postlano v prvih nežnih pobočjih predgorja.

Ko smo jezdili dalje, smo videli, da niso bila opustošenja samo ob cestah. Prvi begunci so šli po cestah in so razrušili mesta, ki so bila ob njih; naslednji pa so se razkropili in so kakor ogromna metla pometli vse deželo. Moja hiša je bila sezidana iz trdega zidovja in pokrita z opeko in zato se je ubranila ognja; bila pa je popolnoma opustošena. Vrtnarjevo truplo smo našli v mlinu na veter in okrog njega so bili raztreseni tulci za naboje. Zdelo se je, da je drago prodal svoje življenje. O obeh italijanskih delavcih, o gospodinj in njenem možu ni bilo sledu. Nič živega ni ostalo. Teleta, žrebeta, perjad — vse je izginilo. Kuhinja in kamini, kjer je druhal kuhala, so bili v strašnem stanju, dočim so mnogi taboriščni ognji zunaj pričali, kolika množica ljudi je bila, ki se je tu nažrla in prenočila. Cesar niso pojedli, so odnesli. Za nas ni ostal niti grizljaj.

Vso noč smo zaman čakali na Dakona in zjutraj smo prepodili z revol-verji nekaj bolnikov. Potem smo zaklali enega izmed Dakonovih konj in smo spravili meso, ki ga nismo mogli takoj pojesti. Popoldne je odšel Collins na izprehod, a se ni vrnil. To je bil zadnji udarec za Hanovera. Hotel je bežati, vseeno kam, in le z največjo težavo sem ga pregovoril,

da je počakal do dneva. Sam sem bil prepričan, da se bliža konec stavke, in sem sklenil, vrniti se v San Francisco. Zjutraj sva se torej skupno uapotila; Hanover je jezdil s petdesetimi funti mesa, ki ga je skril pod sedlo, proti jugu, medtem ko sem krenil jaz, prav tako obložen, proti severu. Mali Hanover je res došel do cilja in prepričan sem, da bo do konca življenja brezpogojno vsakega dolgočasil s pripovedovanjem svojih prigod.

Po glavni cesti sem prijezdil do Belmonta, ko so mi trije miličniki odvzeli konjsko meso. Rekli so, da je bil položaj neizpremenjen, samo poslabšal se je še. Člani I. W. W. so skrili ogromne zaloge živil in bi mogli še mesece vzdržati. Posrečilo se mi je, da sem došel v Baden, kjer mi je ducat mož odvzelo konja. Dva izmed njih sta bila stražnika iz San Franciska, ostali pa redni vojaki. To je bilo slabo znamenje. Položaj je bil brezdvomno do skrajnosti napet, če so začeli dezertirati že redni vojaki. Ko sem peš nadaljeval svojo pot, so zakurili že ogenj in zadnji Dakonov konj je ležal zaklan na zemlji.

Imel sem smolo, da sem si izpahnil nogo, in nisem prišel dalje kakor do južnega dela San Franciska. Tam sem preležal noč v hlevu, tresoč se od mraza in istočasno goreč od vročine. Dva dni sem preležal tam, preveč bolan, da bi se ganil, a tretji dan sem se vlekel opotekajoč se in vrtoglaven na začasnih berglah v San Francisco. Še bolj me je oslabilo, da že tri dni nisem okusil nobene hrane. Bil je dan strašnih sanj in muk. Kakor v sanjah sem šel mimo stotin rednih vojakov, ki so hodili v raznih smereh, in mimo stražnikov in njihovih družin, ki so se zbirali, da bi se obranili, v čete.

Ko sem prišel v mesto, sem se spomnil delavske hiše, kjer sem zamenjal srebrni vrč, in lakota me je gnala tja. Ko sem došel, se je že večerilo. Našel sem uličico in sem po zadnjih stopnicah hotel zlezti navzgor, toda zgrudil sem se na njih. Posrečilo se mi je, da sem z berglo dosegel vrata in sunil vanje. Potem sem moral pač omedleti, kajti ko sem se zopet zavedel, sem bil v kuhinji; obraz mi je bil popolnoma moker in v grlo so mi vlivali viski. Dušeč se in kašljajoč sem skušal govoriti. Rekel sem, da nimam več srebrnih vrčev, toda da jim bom pozneje poplačal, če mi dajo kaj jesti. Toda žena me je prekinila: »Kaj, ubožček,« je rekla, »ali niste slišali? Stavka se je danes popoldne končala. Seveda vam bomo dali jesti.«

Prizadevno se je pripravljala, da bi odprla škatlo slanine in jo spekla.

»Prosim, dajte mi takoj nekaj,« sem poprosil; in jedel sem surovo slanino na kosu kruha, medtem ko je njen mož razkladal, da so bile zahteve I. W. W. sprejete. Brzjavne črte so bile takoj popoldne zopet otvorene in povsod so delodajalske zveze popustile. V San Francisku sploh ni bilo več delodajalcev, namesto njih se je pogajal general Folsom. Vlaki in ladje bodo jutri zopet prometali in tako bo polagoma vsa mašinerija zopet začela obratovati.

To je bil konec splošne stavke. Nikdar si nisem zaželel druge. Bila je strašnejša kakor vojna. Generalna stavka je nekaj grozovitega in nemoralnega. Harrison je še zmeraj moj šofer. Bil je pogoj I. W. W., da so vsi njeni člani zopet sprejeti na prejšnja mesta. Brown se ni nikoli več vrnil. Toda ostala služinčad je vsa zopet pri meni. Srce mi ni dalo, da bi jih odpustil — ubogi vragovi so bili pač prisiljeni, da so me zapustili in mi vzeli živež in srebro. In sedaj jih niti ne morem več odpustiti. Vsi so se včlanili pri I. W. W.

(Prevedel Talpa.) — (Konec.)

KNJIGE IN KNJIŽNICE

Jack London, Dolina meseca (Založba Modra ptica v Ljubljani 1931. Poslovenil Vladimir Levstik). — Na 500 straneh je v tem romanu popisana zgodba Billyja Roberta, voznika v Oaklandu in boksača, ter Saxone, bivše likarice. Oba sta iz starega pionirskega plemena, iz tistega, ki se je v zgodnjem srednjem veku izkrcalo na peščenih obalah Britanskega otoka, zavzelo Anglijo in pokorilo njene prvotne prebivalce, se po odkritju Amerike naselilo na ameriški vzhod, a odtod prodiralo v neprestanih bojih z Indijanci in naravo na zapad, ki ga je končno kultiviralo. Staro plavalaslo plemo, ki ljubi svobodo in ki mu je v kri zapisana lakota po zemlji. To pionirstvo je obema v krvi.

Billy in Saxona se spoznata na neki delavski veselici, se vzljubita ter zaživita malomeščanski zakon. Billy podnevi vozi, večer in noč preživi ob svoji Saxoni, ki jo ljubi s svojim mišičastim in krepkim telesom. Billy je Amerikanec, pravi Amerikanec, zato je proti socializmom: noče, da bi njega, boksača, učili »debeli« Nemci in ruski Židje novih nauk. Svoje telo smatra za dovolj krepko, da se prebije skozi življenje in da preživi tudi Saxono, ki je vino njegovi duši in telesu. Samo eno mu ne gre v glavo: konje ljubi nad vse, a voziti mora velepodjetniku, ki ima lepe in iskre konje, a ki nima zanje zmisla.

Billy in Saxona živita srečno v lastni hišici in v komodnem naslanjaču. Dokler ne pride 1. 1907. nad Ameriko gospodarska kriza, ki jo skušajo podjetniki izrabiti, da bi uničili delavske organizacije. Malomeščansko življenje pri delavcih se lomi, nastajajo stavke. Tudi Billy se izpremeni: čez noč postane iz pomeščanjevega delavca zaveden proletarski borec, ki se vrača pozno ponoči krvav domov: pretepa se s stavkokazi — dokler ga ne zapro. Drugi del romana je grandiozna slika razrednega boja v Ameriki — s poboji, z justico in obešanjem.

Ko se vrne Billy iz ječe, spoznata oba, da nista za mesto. Stara pionirska kri se budi v obeh. Zapustita Oakland in se napotita peš po svetu. Mnogo prigod doživita, dokler ne najdeta svojega sna: lastne farme, doline meseca, kjer začneta obdelovati zemljo.

»Dolina meseca« je slavospev zemlji, poljedelstvu kot najnaravnejšemu načinu preživljanja. In obenem še obdoba moderne civilizacije — kakor jo je znal obdoditi le Jack London. Iz romana veje občudovanje telesne sile in moči, občudovanje zdravja in vsega, kar je krepkega. Tu imate pravo delavsko govorico —

brez afektacije. Zdrava in krepka hrana je ta roman, čeprav ne kaže prave rešitve socialnih problemov: dandanes tudi farmarji zmeraj bolj propadajo.

Prevod Vladimirja Levstika je vzoren, prav taka je tudi oprema. Delo toplo priporočamo v nabavo našim knjižnicam.

Talpa.

Pustolovski roman na razredni podlagi. Menda ima vsak človek, ki ljubi knjigo, včasih željo, da poseže sredi resnega in težjega čtiva tudi po pustolovnem romanu. Romantika »indijaneric« je bila vsaj svoje dni močno priljubljena — danes more zanimati le še zakrknjenega malomeščana, ki mu pogled ni zostren za resničnost. V poslednjem času so se začeli pojavljati v svetovni književnosti taki romani tudi na razredni podlagi. In reči moramo, da v njih ni več mesta za romantiko; vsaj za tisto ne, ki se zdi od daleč — če jo gledaš na primer na platnu — lepa, junška in zanimiva. Kajti življenje je povsod težko: težak je že boj z naravo, še težji je boj proti krivicam, izrabljanju, suženjstvu. Kapitalizem je prodril tudi v najbolj divje dežele in prav tam se kaže v vsej svoji brezobzirnosti in nagoti — prav zato, ker je skrit pred vsako kontrolo.

Med pisatelji, ki radi opisujejo dežele in življenje, ki so za nepoučenega zastirte z romantiko, spada *B. Traven*. V romanu »Das Totenschiff«, ki sem ga ocenil v lanskem letniku našega časopisa, nam riše vse težave resničnega mornariškega življenja, ki v njem zaman iščeš romantike. Pred kratkim pa je izdal nov roman z naslovom »Die Baumwollpflücker« (Buchmeister-Verlag GmbH. H. 4., Berlin 1931). (= Trgalci bombaža).

V tem romanu nam slika Traven življenje v Mehiki, torej v deželi, kjer še zmeraj živi »divji zapad« s kovboji, samotnimi farmarji, banditi, z vso neprijazno naravo in z večnimi revolucijami. Skratka: vse ono, kar mika romantika, kar se zdi od daleč lepo in zanimivo, kar pa je v resnici le najtežji boj z naravo in najbrezobzirnejše izrabljanje in razredni boj.

»Trgalci bombaža« — tako je naslovil pisatelj svoje delo. Po krivici, kajti tem trpinom je posvetil samo prvi del knjige, v drugem opisuje življenje proletarijata in meščanov v mestih, v tretjem pa življenje gonjačev čred. Vse to življenje je preizkusil Mr. Galle, ki nam o njem pripoveduje.

Galle je prišel najprej k farmarju za trgalca bombaža. Težko in naporno je to

»SVOBODA«

svobodomiselna mesečna revija za vse kulturne in socialne probleme bo v l. 1931. izhajala **vsak mesec najmanj na 32 straneh** in bo priobčevala **najzanimivejše razprave, povesti, novele, črtice, pesmi, poročila in slike.** Njen program bo vsakemu razviden že iz priložene 1. številke. Poleg razprave o **marksizmu** in ruske povesti »Ura« bo priobčevala znanstvene članke o vseh problemih, ki se pojavljajo v človeškem družabnem življenju.

Izdala bo za svoje naročnike po znatno znižani ceni **velik socialni roman** angleškega romanopisca Franka **Harrisa**

»BOMBA«.

Naročnina za našo revijo je gotovo najnižja izmed vseh revij, ki izhajajo pri nas.

Komur je všeč ta številka, kdor se strinja z našim programom, kdor hoče podpreti novo socialno miselnost in novo kulturo, se bo naročil na naš časopis »Svoboda«. Revija »Svoboda« ne bo dajala svojemu naročniku in čitatelju enodnevnih, površnih vesti, temveč resno, toda lahko razumljivo čtivo trajne vrednosti.

Naročite se na »Svobodo«

na ta način, da na priloženo položnico napišete svoj popolni naslov. Denarni znesek, t. j. Din 18.— kot polletna naročnina, je že tiskan. Poleg tega smo priložili še prazno položnico, da lahko nakazete celoletno naročnino. Ker najboljšje je za Vas in tudi za nas, da plačate naročnino za vse leto naprej, da ste s tem rešeni vsakega plačevanja med letom. Žrtvujte enkrat ob začetku leta to malo vsoto! Če slučajno celoletne naročnine ne zmorete, pošljite naročnino za pol ali pa vsaj za četr let.

Celoletna naročnina znaša Din 36.—

polletna » » » 18.—

četrletna » » » 10.—

»Svoboda« je naša **edina svobodomiselna socialna revija**, ki je razširjena ne le v naši državi, temveč tudi v Ameriki.

Tudi Vi se naročite na njo!

KONZORCIJ »SVOBODE«.

delo: ves dan preživiš v tropični vročini in zadušljivem ozračju na plantaži, se steguješ in priklanjaš ob bombaževcu ter trgaš plodove. In vse za par centov na dan. Noč prečuješ nato v »stanovanju«, kjer te pikajo moskiti in kjer te mimogrede obišče strupena kača. Zjutraj zopet na delo — vsak dan znova. In kar je najhuje: na plantažah nimaš vode. Mehika je dežela, kjer te v pustinji mirno ubijejo za posodico kalne tekočine, ki se imenuje voda, ki pa ima z njo samo to skupnost, da je pač tekočina.

Bombaž je drag. To ve vsak, ki si kupi obleko, srajco, brisačo ali tudi robec. Toda trgalec bombaža ima pri vseh teh visokih cenah najmanjši delež.

— — — — —

Še z večjo silo se bije ta boj v mestih, kjer so se naselili podjetnejši parve-niji iz Evrope, ki skušajo izsesati iz zemlje poslednjo srago, nato pa se vrniti v domovino in živeti tam od bogate rente. Delovna sila je v Mehiki poceni. Prideš tja, najameš delavce, jim naložiš dvajsturni ali šestnajsturni delavnik in tako obogatiš. Samo na to moraš paziti, da v pravem času odideš: preveč lakomen tudi ne smeš biti. Ko imaš dovolj do konca življenja, ne riskiraj več! Kajti Mehika je dežela revolucij. In prav lahko se zgodi, da pride na površje zopet kak Obregon in potem postane policija delavska, začno se stavke in vse, kar je z njimi v zvezi. Policija takrat ne brani podjetnikov in stavkujoči meni nič tebi nič pobijejo stavkokaze. Če se obrneš na oblast, zmiguje ta z rameni: stavkokaz si je pač sam kriv smrti; čemu pa hodi na kraj, ki je nevaren njegovemu življenju? To je prav tako, kakor če skočiš iz drvečega vlaka. To namreč v Mehiki ni prepovedano. Tvoja glava, tvoj svet!

V takih razmerah dela Galle, zaveden proletarec, socialist in anarhist. Oboje skupaj, ker je pač v deželi, kjer imajo odločilen vpliv še zmajar Španci. Dela in dela, dan in noč. Končno se naveliča, vzame zaslužek in ga požene v eni noči. Zaslužek je pač majhen in čemu bi si človek vsaj enkrat ne privoščil veselja? O, in tega najdeš v mehikanskih mestih dovolj. Veselja in zabave! Tam namreč ne poznajo priderije, hinavščine in ne ameriškega puritanizma. Po lokalih so povsod ženske. Če pa živih ni, so vsaj na stenah naslikane v naravni velikosti. Seveda brez figovih peres. Kajti »take lepe slike v Mehiki ne potrebujejo figovih peres, da bi koga spominjala na to, da so na svetu stvari, ki jih je treba skrivati in za katere vsak človek ve, da so.« Življenje v Mehiki je pač drugačno kakor drugod.

Bolj prvobitno je, bolj naravno. »Civilizacija« se le počasi uvaža.

Galle hodi po mestu in išče nove službe. Končno dobi službo gonjača čred. V Mehiki je namreč tako: danes si trgalec bombaža, jutri pek, potem tesar ali krojač: za vsako delo, ki se ti ponudi, moraš prijeti, vseeno, ali o njem kaj razumeš ali nič, drugače si izgubljen. Biti gonjač črede — to je zelo naporna služba. Toda prostega in svobodnega se čutiš v njej. Živali so s teboj in v njih, ki iščejo pri tebi zavetja pred skrivnostno tropično nočjo, najdeš hvaležne tovariše.

Torej: slike iz Mehike. Zovpisne slike, polne resničnosti, napisane s prepričevalnostjo. Včasih v sarkastičnih, včasih v vznosenih besedah. Kakršna je pač stvar, ki jo pisatelj opisuje. Med opisi globoke meditacije o današnji družbi, o vseh pojavih javnega življenja. Če ti je na tem, da spoznaš resnično Mehiko, sezi po Travnu!

Talpa.

»Ogenj« je v svoji zadnji številki priobčil zelo pohvalno oceno zadnjih knjig Cankarjeve družbe, posebej hvali tudi Cerkvenikove »Orače«. Kritizira pa protiversko stališče, ki se izraža v kole-darju.

Obširno kritiko Cerkvenikovih po-vesti »Daj nam danes naš vsakdanji kruh« in »Oračev« nam je poslal že za januarsko številko naš stalni sotrudnik s. Mile Klopčič. On kritizira razne hibe Cerkvenikovega sloga in pisanja. Pravi, da Cerkvenik preveč poudarja osebe in jih obdaja z vsemi raznimi čednostmi. To da nasprotuje kolektivističnemu čutenju. »Junaki teh povesti ne postanejo puntarji, niti ne ravnaajo kot člani razreda. Te osebe postanejo puntarji radi kake nezgode, ki je doletela nje osebnost.« Cerkvenik da ima tudi preveč preprosto orožje za reševanje teh konfliktov. Zato ni videti pravega obraza prol. razreda in njegovega boja. Posameznim junakom daje čezmerni idealizem ali pa slabosti in to jemlje delu resničnost. Razlaga nadalje, kako bi se morala pisati povest, ki hoče biti umetniška in proletarska.

Ker je »Svoboda« bolj propagandistična kakor literarna revija, se je uredništvo odločilo, da kritike ne objavi, in je seveda dalo proste roke s. Klopčiču, da jo objavi v kakem drugem časopisu. S. Klopčič naj ve, da visoko cenimo njegovo sotrudništvo pri naši reviji, in prepričani smo, da nam bo ostal zvest so-delavec tudi še v bodoče.

Uredništvo.

Moderni socijalni roman iz slovaške vasi. Meščanske književnosti vseh narodov imajo mnogo romanov iz kmetiškega življenja. Značilno za meščansko knji-

ževnost je, da slika življenje na kmetih idilično — nekako tako, kakor gleda na to življenje malomeščan, ki preživi vse leto v mestu, poleti pa se zateče na deželo počivat in se hladiti —, ali pa slika to življenje zviška, blazirano, iščoč v njem smešnih originalov in Krjavljev. Realizem, ki je imel ostrejši pogled za resnično življenje, je prvi odkril pod navidezno mirno gladino kmečkega življenja konflikte, ki pa se odigravajo večinoma le v ozkih družinskih krogih — radi ljubezni, dote in dediščine.

Tej elementarni sili, ki živi v kmetstvu, so posvečali doslej še največ pozornosti Rusi; vsaj za nekaj let je kmečko vprašanje njihov glavni problem. Tudi nekateri moderni ruski pisatelji so se z vso resnostjo poglobili vanj. Naj omenim na tem mestu le Leonida Leonova, zlasti pa Panferova, čigar roman o kmetih »Bruski« sem pred leti obširneje ocenil v našem časopisu.

Tudi Slovaki, narod, ki je radi odrezanosti od velikih središč in civilizacije poleg ruskega še najbolj ohranil prvotno slovansko lice, so dobili po vojni modernni socialni roman iz vaškega življenja. Napisal jim ga je mladi, komaj 23 letni *Milo Urban* z naslovom »Živi bič« (v nemškem prevodu z naslovom »Die lebende Peitsche« izdal Neuer deutscher Verlag, Berlin 1931).

Milo Urban nam opisuje v tem svojem delu eno izmed takih prelomnih dob, ko se osvesti tudi kmetstvo, ko vrže raz sebe vso konservativnost, pozabi na vse priučene nauke, ki jih je slišal v cerkvi, zavrže vse ozirom — in zaživi svoje prvobitno, golo človeško življenje. Taka doba je bila svetovna vojna od njenega začetka do konca. Urbanov roman je razvojni roman: ne slika pa nam razvoja posameznih oseb, marveč razvoj celotnega kolektiva, vseh kmečkih prebivalcev male slovaške vasi Rastoky, njihovo zorenje iz prvotne neinteresiranosti, otopelosti preko Kalvarije najstrašnejših trpljenj v upor.

Nad vasjo Rastoky, njenimi nezaupljivimi prebivalci vlada dvoje, troje oseb. Predstavnik državne oblasti je notar Okolitzky, tip madžarsko-avstrijskega patrijota, brezmejno surov ošabnež, ki v imenu domovine izžema kmete, rekvirira za erar in za svoj žep ter pošilja Evo Hlavaj, ki ima moža pri vojaki. Drugi tak tip je mladi kaplan Lé-tay, ki ga je madžarsko plemiška vzgoja docela pokvarila: v kmetih vidi le surovo in neuko živino, ki jo je treba neprestano spominjati na dolžnosti do velike madžarske domovine. Vzgoja v in-

ternatih ga je tako prekrasila, da si tudi boga ne more drugače predstavljati nego kot aristokrata s cilindrom na glavi, s trdim ovratnikom in manšetami, z bičem v roki in z drago cigaro v ustih. Poleg tega so v vasi še ljudje, »ki so smatrali vojno za sredstvo za zadovoljitev svojih želj, ... ki so se kakor hijene vrgle na človeka, od vojne zlomljenega.« To vlogo ima židovski trgovec Aronj. V ozadju stoji postava dekana filozofa Mrve, ki tolaži ljudi s filozofskimi traktati.

Pod to tanko plastjo inteligence in mogočnjakov živi kmetstvo svoje življenje. Tudi izmed kmetov in kmetic nam je orisal pisatelj celo galerijo tipov, dokaj različnih po značajih, ki pa predstavljajo navzven vendar kompaktno in trdno celoto.

V Rastoky je prišel glas o vojni. Vojna? Prebivalcev se je ta vest spočetka komaj dotaknila, bila jim je kakor daljna stvar, ki se njih ne tiče. Slišali so o njej v pripovedkah — in sedaj je bila tu. Ob njenem početku si ni mogel noben kmet predstavljati, da bo zgrabila tudi vas v svoj vrtnec; ni si mogel misliti, da bo izpremenila tok celotnega njihovega življenja, ki so ga bili vajeni iz generacije v generacijo, tistega enoličnega življenja, ki vrhovinči le v delu v neprestanem delu in ki vanj prinašajo izpremembo le večno se menjajoči letni časi in pa veliki cerkveni prazniki. In sedaj je sledila nesreča za nesrečo; komaj so se od prve oddahnili, je prišla že druga. Najprej v poklici mož in fantov, nato nova rekrutiranja, rekvizicije poljskih pridelkov in živine, zaplenba zvonov, vračajoči se invalidi, vesti o padih, početki lakote: to so bile postaje, po katerih je vas doživljala vojno, a vsaka postaja je bila kakor postaja v križevem potu in je pomenila novo trpljenje. Toda to so bile nesreče, ki so prihajale od daleč, sam bog vedi odkod. Pol laže bi jih kmetje prenašali, če bi se obenem z njimi ne povečeval pritisk prav v vasi: Okolitzky je zahteval v imenu države zmeraj več in je iz dneva v dan postajal oblastnejši; tisti, ki so rekvirirali, so nastopali zmeraj bolj surovo; in sredi vasi se je zmeraj bolj šopiril trgovec Aronj, ki je kopicil, izrabljajoč bedo in stisko, bogat plen, na katerem je lepil pot celih generacij. Ti so postali vaščanom vidni predstavitelji moloha vojne, ki je v daljavi nekje ubijal može in fante, jim trgal ude, zato so vse sovraštvo osredotočili prav nanje. In vse te postaje strašnega trpljenja, ves pritisk, ki jim je grenil iz dneva v dan življenje in jih posiljeval — vse to je predlo v dušah vaških prebivalcev fino tkanino upornosti. Vas je sumljivo umolknila in v ta molk ni mogel prodreti

ne Okolitzky ne njegovi plačani ovaduhli ne žandarji. Ta molk je bil upor neorganizirane mase: vas je molčala, ker je morala molčati, a po zatohlih kočah so ljudje stiskali pesti.

Sredi te rastoče upornosti, ki si še ne zna pomagati, se odigrava strašna tragedija Eve Hlavajeve. Njej in njeni tragediji je posvečen prvi del romana. Eva Hlavaj je simbol, je vtelesenje vsega trpljenja v vasi; tistega trpljenja, ki ga nihče ne more razumeti in ki je prav zato tem hujše. — Hlavajeve ima moža Adama pri vojaki: tam nekje po galiških ravninah se bije, strada in trpi. Težko je Evi brez njega in zato sklene, da ga mora na vsak način dobiti domov, vsaj za kratek čas. In na koga drugega naj se Eva obrne, če ne na Okolitzkega, ki je predstavnik oblasti v vasi? Eva je lepa ženska, kipeča v svoji preprosti, zdravi kmečki lepoti. Ko stoji pred notarjem, si jo ta zaželi: za ceno, da ji spravi moža domov, se mu uda. In sedaj se začne njeno trpljenje: Okolitzky se boji maščevalca, zato ne odpošlje prošnje. Eva zanosi, vaščani jo zaničujejo, in ko ne more radi nosečnosti več delati, ji grozi lakota. Ko spozna, da jo je notar samo zlorabil, da ne bo Adama nikoli domov, se utopi v močvirju.

Med tem je Adam na fronti spoznal, kaj je vojna. Kakor tisočero drugih, se je je tudi on naveličal. Dočim pa so drugi ostali na bojiščih, je bil on vse preveč aktivist, da bi še dalje ostal tam. Spoznal je resnico, ki živi v ljudeh, in je dezertiral domov; tam je postal maščevalec vsega trpljenja, ki ga je doživela vas. Skrival se je po gozdovih Tatre, se prikazal sedaj tu, sedaj tam, postal je trepet madžarskih oblastnežev, predvsem notarja Okolitzkega. Da bi si obranil življenje, je poklical notar v vas posadko desetih mož; da bi imeli kaj dela, da bi dokazali, kako potrebni so na vasi, so si izmišljali dogodke in prestopke, ki da so jih zakrivali vaščani. Vas je trpela vse hujše.

Končno pa se je izvršila preobrazba tudi zgoraj: »Oblasti so imele zmeraj hujše težave. Sicer se red še ni nikjer kršil, toda roke, ki so vodile usodo državljanov, so vztrepetale v čudežni mrzlici. Vajeti so zdrknile oblastem iz rok, a nihče se ni trudil, da bi jih zopet krepko poprijel.« Zbudilo pa se je tudi ljudstvo, ogromna masa vojaštva na frontah: »Štiri in pol leta je bilo treba, da je ljudstvo spoznalo, da je bilo samo mario-neta neke satanske klike, za katero je žrtvovalo svoje življenje. Tedaj se je bolno telo z neznansko silo vzpelo. Fronte so se rušile, druga za drugo.«

Vojaki so prihajali domov. Umazani, blatni, ušivi, razcapani. Toda vsak je prinesel s seboj puško. »Proč z vojno — živela svoboda« — to je postala molitev množic.

Vaščani so se sedaj spomnili, da račun z zatratelji še ni likvidiran. Čudne novice so pretresale svet. Tudi v Raztokyih je nastala revolucija. Kmečka revolucija, ki je obstojala v tem, da so najprej odpodili posadko, nato pa napadli krčmo Aronja, veseljačili in popivali vso noč, končno pa odnesli, kar ni bilo pribito. V vasi se je pojavil tudi Adam Hlavaj. Ko je videl pijanost, ni bil z njo zadovoljen in je zažgal krčmo, da je zgorela z njenim alkoholom vred. Hlavaj je bil edini, ki je vedel, kod drži cesta do ciljev.

S pijanostjo in razuzdanostjo je proslavila vas svojo zmago. Do premaganih so bili kruti. In drugače tudi biti ni moglo. To je spoznal madžarski orožnik Angyal, ki je takole opravičil početje vaščanov proti svojemu predstojniku, ki je z grozo gledal divjanje razburkanih strasti, iščeč zanje vzrokov v neizobraženosti kmet-skih mas: »Dovolj so trpeli... Niso izobraženi, to je res, toda kakšno izobrazbo prav za prav zahtevamo od njih? Izobrazbo, ki vodi v slepo pokorščino, izobrazbo, ki jo, rekel bi, dajemo živini, ko jo učimo voziti v jarmu. Da. Tudi ti ljudje so postali ljuba živina in temu je kriva naša izobrazba, boljše, naša kultura, ki postavlja nekatere izven zakonov, druge pa s silo tišči pod zakon...«

»Živi bič« je brez dvoma eden najboljših socialnih romanov, ki nam opisujejo vaško življenje. Malokateri pisatelj se zna tako poglobiti v kmečko dušo kakor Milo Urban. Kar se tega tiče, mu ne moremo nikjer očitati kake nepopolnosti. To opazimo kvečjemu v sami zgradbi romana, zlasti v drugem delu, kjer je dejanje večasih malce izkonstruirano.

Roman 23 letnega slovaškega pisatelja je doživel svetovni sloves, z njim se je slovaška književnost dostojno predstavila pred svetom. Do danes je ta roman preveden že v ruski, francoski in madžarski jezik, v kratkem pa ga bodo čitali v svojih jezikih tudi že Angleži, Italijani, Španci, Nizozemci, Švedi in — Slovenci.

— — — — — Talpa.

Film. Pred vojno je štela Evropa pet velesil. Šesto so imenovali časopisje. Nič manjša velesila, ki ima čisto celo večji vpliv kakor časopisje, je film, ki je postal »vzgojevališče« najširših plasti. Saj ima samo Jugoslavija 397 kinov, na vsem svetu jih je 55.000. Teh 55.000 kinemato-

grafov obiskuje vsak teden 300 milijonov obiskovalcev; to je toliko, kolikor šteje Evropa brez Rusije prebivalcev. Med obiskovalci so ministri in državniki, gosposdije v »boljših« letih, ki si hodijo ogledovat noge filmskih div, sentimentalna dekleta, ki zdihujejo ob zvezdnikih, zaljubljeni pari, ki se zatekajo v temno dvorano stiskati roke in meča, delavci, ki zberejo po žepih zadnje groše in gredo gledat, kako postane berač bogataš, »nadebudna« mladina, ki vidi v filmu, da je dobro biti bogat, v drugem pa, kako je treba navrtati blagajno. Bežne sence na platnu si hodijo ogledovat vojaki ob nedeljskih popoldnevih, kuliji s plantaž, Zamorci, Kitajci. Film združuje vse razrede in vse rase.

Oči strme na platno, kjer se dogajajo čudoviti dogodki. Ob njih pozabiš na dnevne skrbi, na to, da boš jutri zopet ves dan garal, na to, da nimaš s čim plačati stanovanja, pozabiš na lakoto in bedo. Film je kakor vino: opaja misli, da so nemogoče delati logične zaključke. Kino je kraj, kjer ne misliš, kjer samo gledaš in sanjaš.

Nobena »umetnost« menda tako ne ustreza današnjemu času, ni tako zrasla iz njega in z njim, kakor filmska. Tempo modernega časa, racionalizacija s tekočim trakom, borba z živlenskimi zaprekami in težavami utrujajo sodobnega človeka, ga napravljajo nezmožnega, da bi se po dnevnem delu poglabljal v psihološke romane ali kramljal v »družinskem krogu«. Utrujenost, izvtujenost. In vendar je treba nekako ubiti praznoto ur med večerjo in posteljo: nekateri jo ubijejo z vinom, drugi s strmenjem na platno. Oboje: vino in film tvorita univerzalni serum proti obupu, dolgočasju, sodobni izvtujenosti, mraku današnjih dni. Ob obeh človek zaživi »višje« življenje. Vsaj zdi se mu tako. Zunaj so redukcije, brezposelnost, mračna stanovanja, na platnu je lepo življenje. In prav tako je bilo med vojno: kino je bil edini kraj, kjer ni bilo vojnih poročil in seznamov padlih.

Literatura o filmu, o njegovem vplivu na množico je razmeroma majhna. Vendar pa sta pred kratkim izšli dve važni knjigi z zelo značilnima naslovoma tudi o tem vprašanju: prvo je spisal *Filipp Müller* z naslovom »*Die Phantasie-maschine*« (= Stroj za fantazijo) (Paul Zsolnay Verlag, Berlin—Wien—Leipzig), drugo pa znani ruski pisatelj *Ilija Ehrenburg* z naslovom »*Die Traumfabrik*« (= Tovarna sanj) (Malik Verlag, Berlin, November 1931). Nas bo na tem mestu zanimala predvsem Ehrenburgova knjiga.

O Iliji Ehrenburgu sem v naši reviji že poročal in preteklo leto sem objavil v

njej tudi odlomek iz njegovega romana »10 PS«. Prav tako, kakor v »10 PS«, je tudi v pričujočem delu Ehrenburgov namen, da razkrije bitje, žitje in delovanje voditeljev svetovnega gospodarstva, da jih pokaže publiki in da na ta način strga z gospodarstva njegovo anonimnost. Vsi voditelji svetovnega gospodarstva in tudi politike imajo namreč to lastnost, da se ne kažejo radi občinstvu. Ehrenburg se ne peča z njihovimi osebnimi zadevami, o tem, koliko priležnic imajo še poleg zakonskih žen — to bi bilo docela nemarksistično! —, marveč nam opisuje samo njihove transakcije in njihovo borbo za moč, ki jo omogočuje današnji sistem. Prav kakor v drugih delih raportira Ehrenburg tudi v pričujočem o sedanjem stanju kapitalističnega sveta.

To pot je poiskal torej Ehrenburg po ameriških nebotičnikih filmske barone in carje, kakor so Zukor, Fox, Hays itd. ter jih je predstavil javnosti. Nje same, predvsem pa njihove transakcije; psihologijo ameriških industrijalcev — posebne kaste ljudi, ki zna misliti le v dolarjih.

Film je tipičen ameriški produkt. V njem sta vtelesena ameriški hinavski puritanizem in ameriška trgovska morala. Z njim se širi ameriški duh po vsem svetu. Kajti 85% vse filmske produkcije se izdela v Ameriki in državna bilansa U. S. A. računa z njim kot z izvoznim predmetom. Danes ima film isto vlogo, kakor jo je imela v 19. stol. katoliška ali protestantska vera v kolonijah: ameriški film pripravlja v Evropi tla za ameriško gospodarsko nadvlado. Tam, kjer se predvaja ameriški filmi, se proda več Fordovih avtomobilov kakor drugod.

Največje filmsko podjetje na svetu je Paramount. Ta firma ima najvišji nebotičnik v Newyorku, njegov je Hollywood. Paramount pa je samo ime firme in filmov, ki jih predvaja: »Paramount film ima čast, da Vam pokaže...« Za tem imenom se skriva mister Adolf Zukor. Mister Adolf Zukor je ogrski žid. V mladih letih je bil določen za rabina; toda namesto da bi študiral, kakšno meso smejo jesti Judje in kdaj smejo spat z ženo, je požiral romane o ameriških zlatih rudnikih in se je sam napotil tja. Imel je srečo: ljudje so bili potrebni sanj in Zukor je ustanovil fabriko sanj. Spočetka majhno, potem jo je razširjal. Danes ima v svojih rokah tudi celo množico kino-gledališč, tako se je obranil sitnih konkurentov in je spojil v svojih rokah oboje: produkcijo in razpečevanje. In osebno življenje mistra Zukorja? To je v skladu z njegovimi poslovnimi interesi! Mister Zukor je republikanec, ker so republikanci prohibicionisti: če se odpro gostilne, bi obisk v kinih padel. In ker

statistika dokazuje, da je ples nevaren konkurent filmu, zato je mister Zukor tudi proti plesom in nemoralnemu življenju sploh.

Amerika pa je dežela puritanizma in nadležnih žurnalistov. In ti nadležni žurnalisti izvedo vse in drugo jutro je v časniku na prvi strani masten napis: »Kaj je delal včeraj režiser X z igralko Y?« Puritanska Amerika se razburja in to ni v skladu s poslovnimi interesi mistra Adolfa Zukorja: javno mnenje bi se utegnulo preobrniti v škodo filmu. To pa je sedaj politična stran podjetja. Takorekoč notranja politika v U. S. A. Zukor ustavi sovražnosti s konkurenčnimi podjetji in jih povabi na skupno posvetovanje.

V U. S. A. živi zelo ugleden mož: bogat je, vzor moralnosti in vernosti. Ta mož je mister Will Hays. On ne pije alkoholnih pijač in ne gleda za ženskami. Tega uglednega, radi bogastva in stroge moralnosti po širni Ameriki znanega moža si izberejo filmske družbe za filmskega carja. To se je zgodilo 1. 1921: njegovo filmsko carovanje traja torej že 12 let. In kakor je izdelal некоč Mojzes deset zapovedi za neposlušni in kričavi Izrael, tako je izumil Will Hays deset zapovedi za filme. Po teh zapovedih se morajo ravnati vsi ameriški filmi. Med drugim n. pr. določajo, da se državni zakoni ne smejo zasmehovati, da je v filmu zakon med možem in ženo nedotakljiv, da se duhovniki ne smejo nikoli predstavljati kot zločinci, da je treba v filmu spoštovati tudi policijo itd. Skratka: takih deset zapovedi, ki bi jih znal sestaviti vsak slovenski kaplan. Toda sestavil jih je pač filmski car Will I., čigar ime je daleč proslavljeno in čigar beseda pri puritancih mnogo zaleže: vsak puritanec si lahko sedaj privoščiti večerni odpočitek v kinu, če celo Hays nima nič proti filmu. Zato pa tudi znaša plača Haysova 100.000 dolarjev, ki mu jih plačujejo filmski magnati. Tako je postal film v Ameriki trdnjava »miru in reda«.

Film je — kakor omenjeno — tudi izvozni predmet. To pa spada v področje zunanje politike. Saj vendar Amerika ne more dopustiti, da bi ji katerakoli država prepovedala uvoz ameriškega duha in občudovanja ameriških industrijskih produktov. Težave so zlasti nastale, ko so iznašli zvočni film: Francozi, Nemci, Čehi i. dr. so se začeli otepati angleško govorečih zvočnih filmov. Zato je ustanovil mister Zukor v bližini Pariza novi Hoolywood, Hoolywood za Evropo. Tu se producirajo nemški, francoski, češki, romunski, madžarski filmi, seveda pa Haysovem moralnem kodeksu — in narodi so potolaženi. Ni pa bila potolažena nem-

ška filmska industrija. Med raznimi filmskimi družbami se je bojeval namreč dolgotrajen boj, kateri filmi naj se vrte v tej ali oni državi. Končno je prišlo do sporazuma: Nemci so dobili Srednjo Evropo od Skandinavije do Balkana, drugo Amerikanci, v Franciji in Rusiji pa lahko vrte svoje filme oboji. Le to je, da Amerika ni računala s tem, da si ustanovi Rusija svojo lastno filmsko produkcijo.

Kar je Paramount za Ameriko, je Ufa za Nemčijo. Za Ufo stoji znani Hugenbergov koncern. Ta koncern vzgaja ljudi s 100 časopisi. Toda časopise imajo tudi socialisti in komunisti. Nerodna reč to! Toda oboji nimajo filma. In Ufa kaže v tedenskih slikah: francosko letalstvo, mornariške manevre v Angliji, parado pod Arc de Triomphe, Mussolini govori fašistični milici, nato za izpremembo: žetev na Haiti (da se ljudje oddahnejo), takoj nato pa: Hindenburg pozdravlja veterane, mladina pozdravlja Hindenburga. In Müllerji in Millerji ter Schmidtji vzdihujejo: kaj imajo drugi narodi in kaj imamo mi! Tam parade, tu veterani. Deutschland, erwache! Nikdar pa seveda Ufa ne kaže stavk, brezposelnih... Tudi Ufa je trdnjava »miru in reda«.

Kar je mister Hays za Ameriko, je kardinal Raymonde za Evropo. Kardinal Raymonde je državljani najmlajše evropske države: živi v Vatikanu. Njegova naloga je, da nadzira filmsko produkcijo s katoliško-moralnega stališča. Nekeč je bila katoliška cerkev proti filmom; ravnila se je po sv. Avguštinu, ki pravi nekje, da so gledališke predstave satanove zvijače. A sedanji papež Pij 11. ljubi film. Ogleda si n. pr. v filmu življenje sv. Terezije — tam se odpočije —, nato pa dikтира enciklike proti socialismu in ženski emancipaciji. Papež Pij 11. ljubi film, ker imamo danes tudi že katoliške filme. Radi njih je bil sklican poseben kongres v Vatikanu in na tem kongresu so filmski baroni spoznali, da se da mnogo zaslužiti tudi s strahom božjim. Tako so bili položeni temelji plodonosnega sodelovanja cerkve in filmske industrije. Toda na svetu je, žal, še premnogo filmov, ki se ne imenujejo niti »Življenje sv. Terezije« niti »Obisk v Vatikanu« niti »Romanje v Lourdes« in kar je še takih napetih in senzacionalnih naslovov. Naloga kardinala Raymonda je, da pregleda zlasti filme z dvomljivimi naslovi. To nalogo izvršuje noč in dan. In ko take filme pregleduje, si zapisuje opazke: »3 sekunde predolg poljub«, »Ženska v plavalni obleki«, »Razgaljene noge«, »Gole roke« itd. Kardinal Raymond se ravna pri tem po sv. pismu. Res je sicer, da se v tej knjigi Salomon hvali, da je imel 60 žen,

toda danes vemo, da je bila to samo »mistična ljubezen«; tudi ženske prsi, o katerih Salomon tako rad govori, je treba simbolično razumeti. Kardinal Raymonde si dela torej opazke, zavrača nekatere filme kot pohujšljive in izdaja o njih posebne bulletine. Te bulletine dobivajo škofje vsega sveta in sedaj stopijo v akcijo katoliško časopisje, prižnica in spovednica. In menite, da to nima uspeha? O, seveda ga ima! Filmski baroni si mislijo: čemu naj se zamerimo tako močni organizaciji, kakor je katoliška cerkev? To samo zmanjšuje profit. In producirajo filme z dve sekundi trajajočim poljubom, brez razgaljenih nog in golih rok.

jednat, odrezan in jedek kakor žveplena kislina.

Naše gibanje nima niti daleč namena, da bi odsvetovali delavcem hoditi v kino. Nasprotno: če ti kino nudi zabavo, pa pojdi vanj! Na vsak način je to boljše kakor posedanje po krčmah. Toda eno je vendarle potrebno: treba je imeti odprte oči, vsakdo mora skušati prodreti »za« stvar, najti tiste skrivne sile, ki so nevidne neveščim očem. In s tega stališča sem to pot malo širše obravnaval to delo in njegovo vsebino, kakor je sicer moja navada.

Talpa.

Filmske družbe izrabljajo tudi one, ki so jim prodali um in roke. Ne mislimo tu na dobro plačane zvezdnike in zvezde, marveč na mnogobrojne statistike, ki sta jih mladostna romantika ali pa življenski brodolom zanesla k »filmski umetnosti«. »Film je velika industrija. Iz onih, ki jih je življenje naplavilo, izdeluje lepe filme.« Najbolj poučno mesto v tem oziru je Hoolyvod. Tam je 10.000 brezposelnih igralcev statistov, ki lačni posedajo po Café Henry — tjakaj zahajajo namreč režiserji — in čakajo, kdaj jih bo ta ali oni režiser angažiral za kak film. In potem: Film »Metropolis« je zahteval žrtev šestih berlinskih proletarskih otrok, ki so morali dolge ure stati v vodi, so se prehladili in umrli. Družba zmiguje z rameni, češ, mi nudimo tudi revežem priliko, da kaj zaslužijo. Razen tega pa izrabljajo to še za reklam: človek je zver in s tem večjim zanimanjem si ogleda film, na katerem lepi človeška kri. — Nekaj sličnega se je zgodilo tudi z znanim filmom »Afrika govori«. Film kaže ekspedicijo, ki potuje po Afriki. Operaterji se zavedajo, da mora biti v vsakem filmu tudi malo krvi in malo zločina: to draži živce. Zato so nagnali na leva golega Zamorca. Zamorec je za hip premisljeval: tu kruti beli gospodarji, tam lev. In izbral si je rajši leva. Ta je planil nanj, Zamorec je presunljivo zakričal in lev ga je raztrgal. Operaterji so vrteli aparat. Ko se je film predvajal v Evropi, so nekateri človekoljubi protestirali. Družba je nato izrezala iz filma nekaj metrov, a krik je ostal in Zamorca tudi nihče več ne bo obudil k življenju.

Vse to in še marsikaj drugega popisuje Ilja Ehrenburg v svojem delu »Die Traumfabrik«. Kakor sem imenoval delo »10 PS« roman o avtu, tako lahko imenujemo pričujoče delo roman o filmu. Kajti film je njegov glavni junak. Slog je v tem delu isti kakor v »10 PS«: kratek,

Georg Fink, Gladan sam. (Prevod v srbohrvaščini.) Po Glaeserjevi »Klasi 1902« smo dobili s tem delom še drug močan autobiografski roman. Georg Fink nam je podal v kriku Theodorja Königa: »Gladen sem« življensko izpoved proletarskega dečka, ki ga preziranje in beda spremljata že od prvega koraka v življenje. Po materi je Jud in to je po pojmih nekaterih že dovolj, da pljujejo nanj, tem bolj, ker je razen tega še — siromashen! Oče mu je tat in pijanec, sestra Henny gosposka prostitutka, a brat Marko vlomilec. Nad bedo, krivico in kriminalom se dviga le materin lik. Ta mati nas spominja nekoliko na »Mati« Gorkega, samo da je Finkova pasivna boriteljica za vseobče ideale in se omejuje samo na srečo svojih otrok. V to kalužo zločinov in bede je iztegnila svojo roko-pomočnico meščanska družina Falkova, ki na koncertih izživlja svoje tihe tragedije. Da, to je mogoče celo ganljivo, toda tisti čelo, ona viola in vijolina vendar ne prepevajo strašne pesmi: »Gladen sem!« Bogata Falkova družina človekoljubno pomaga proletarski družini Königovi, vendar se tu jasno in markantno prikazuje črta dveh nasprotnih svetov, dveh razredov, izmed katerih živi eden na račun drugega: družina Falkova si izplača dobroto v mladi generaciji. Falkova hči, gospodična Lillian ravna s Theodorjem na vsakem koraku omalovažujoče in prezirljivo, čeprav jo on ljubi, a Falkov sin, mladi gošpod Thomas Falk, si vzame Henny, Theodorjevo sestro, za ljubico in igra pred njo še do brotnika!

Pisatelj nam v tem romanu z umetniško silo nanizuje močne dramatične in socialne momente. Prav dobra je scena, kjer mali razcapani in sestradani Teddy prvič stopi v »drugi« svet — v hišo tovarnarja Falka in tam sreča malo smrkavko Lilliano. Od nje pričakuje vesel otroški smeh, a namesto njega sliši zelo vljudne fraze. Meščanstvo je tudi otro-

kom odvzelo njihovo preprostost, jim strgalo z lic prirodnih smeh in jim vpečatilo umetno in neumno etiketo, dobre manire itd. Samo da bi se razlikovali od nižjih... Slike veleestne bede in trpljenje lumpenproletarijata se vrste druga za drugo, druga močnejša in pretresljivejša od druge — kakor v Sombartovi studiji o proletariatu. Predvojna doba, vojna, revolucija, povojno hazarderstvo — vse to se vrsti v hitrih in ostrih slikah. Samo nekaj bi se moglo pisatelju očitati: napisal je avtobiografijo, ki deluje preveč individualistično. Mogoče je sam preveč pretrpel, da bi mogel biti dognanejši! Ali res ne vidi nikakega izhoda iz te bede, iz tega kaosa, pa najsi bi bil ta izhod tudi v daljni bodočnosti? Ali pisatelj ne pozna idej in načina, kako bi se mogla ta nesreča odpraviti? Delo dela vtis nedovršenega. Pisatelj je glasno kričal: Gladen sem, stradam kakor milijoni drugih! Toda čemu se izgublja v Beethovna, Mozarta, Schumanna in čemu rajši ne zakriči sebi in milijonom drugih: če drugi žive v izobilju, tudi mi ne smemo stradati! Naši očetje so pijanci, se stre prostitutke, a bratje vlomilci, zato ker so ali pa ker še zmeraj *stradajo!* Drugi, ki so siti in lepo oblečeni, so lahko trezni poštenjaki in moralni državljani. In čemu moramo še mi biti zmeraj taki?... Tu nam je ostal pisatelj dolžan odgovor, njegovo delo predstavlja samo začetek, ne pa še konca! Ali ga bo pisatelj dovršil?

Ta roman je izdala v zelo okusni opremi kot svojo drugo knjigo (prva je bil Remarquov »Povratak«) zagrebška založba *Minerva*. Prevedla ga je Zora Vernić; prevod ima mnogo germanizmov, zlasti na prvih straneh. Originalni nemški naslov se glasi: »Mich hungert«, a tudi ta ni pravilno preveden. »Mich hungert« znači nedovršeno dejanje in zato bi se moral naslov prevesti s »Stradam« (»Gladujem«), kar bi bilo mnogo bolje kakor pa »Gladan sam«, »Gladan sam« — more reči tudi vsak dobro pitani otrok iz »boljših« krogov, medtem ko trajno gladujejo samo mnogi tisoči revnih otrok. In radi slednjih je bil napisan ta roman.

Vilko Ivanuša.

Erich Kästner, Emil i detektivi. (Srbohrvaški prevod.) Poleg »Taškenta«, ki ga je spisal Nevjerov, in »Jeromkovega kroga«, ki ga je spisal Koževnikov, je Kästnerjev »Emil i detektivi« gotovo najlepša mladinska povest. Erich Kästner je močan umetnik. Z velikim poznavanjem proučuje mehko otroško dušo, prehaja z blago ironijo preko njenih napak in dobrih strani. Slog mu je odličen, prav taka je tudi celotna zgradba dela. Njegove osebe so resnične in realne, zato nam

trajno ostajajo v spominu, ker se nam zdi, da jih poznamo, da smo jih poznali ali da smo morda nekoč sami bili taki. Ta knjiga bo pozitivno vplivala na mladino, ker ima zato vse pogoje. V njej ne najdemo ne lažnjive morale ne licemerske etike, ki bi poneumljevala mladino. Kakor Miška v »Taškentu« ali Koževnikov Jeromka — tako tudi Kästnerjev Emil ni aristokratski otrok. Oče mu ni niti angleški lord ne francoski vicomte ne ruski knez in ne nemški baron: Emil ga sploh ne pozna in ga niti nima. Ne ve, ali mu je že umrl ali pa še živi. Če mu še živi, je gotovo preprost delavec ali kmet. Emil tudi ne stanuje v vili poleg bleščečega jezera, kjer bi plavali labudi. Njegovo stanovanje je bedna podrtija. Toda on in njegovi tovariši so nadvse požrtvovalni, altruistični otroci in nikomur ne delijo z milostljivo gesto malih darov. Kar imajo, si med seboj pravično in iskreno razdele. Med sabo si pomagajo. To je pozitivna stran vseh naštetih mladinskih povesti in tudi Kästnerjeve.

V neki stvari pa bi si le želeli, da bi bila ta povest drugačna: pisatelj namreč popisuje policijskega komisarja kot dobrotnega angela, a njegov mali junak Emil nehote spravi v ječo »opasnega« vlomilca.

Sicer pa je ta knjiga prav dobra za našo mladino, a tudi starejšim ne bo škodilo, če jo prečitajo. To je resnična *nova literatura* in založba je tudi to pot dokazala, da se zaveda ciljev, ki si jih je postavila.

Knjigo je izdal *Nolit* v Beogradu. Oprema je odlična, knjigo krasi mnoge ilustracije Walterja Trierja. Srbohrvaški prevod, ki je vzoren, je oskrbel Gustav Krklec.

Vilko Ivanuša.

Rudolf Braune, Devojka za pisačom mašinom. (Izdal Nolit, Beograd. Iz nemščine prevedel St. Jovanović. Naslov originala: »Das Mädchen an der Orga Privat.« Fotomontaža na naslovni strani od Pavla Bihalyja.) Ko prečita človek to delo, obstane skoro brez besed nad njegovo tiho lepoto in je hvaležen založbi Nolit, da nam ga je omogočila čitati tudi v srbohrvaščini. V njem je zajel Rudolf Braune življenje dvanajstotice berlinskih deklet, ki delajo v nekem velikem podjetju za pisalnimi stroji, sprejemajo mizeren zaslužek in vrhu vsega tega morajo prenašati še dotike predstojnikov. To je usoda vseh onih deklet v današnji družbi, ki imajo poleg mladosti še lepe noge in dražestna usta, ki pa za svojo delovno silo dobivajo tako malo plačo, da od nje ne morejo živeti. Braune je slično kakor Aleksander Blok vzel za merilo kolektiva dvanajstotice. Toda vsako

dvanajstino tega kolektiva je obdelal tako dobro, da je kakor izklesana z večšo roko umetnika in — borca!

Med te Erike, Lotte, Trude, Otte, Marthe itd., ki sanjajo o lepih oblekah, predstavih v kinu, elegantnih avtomobilih in o nedeljskih izletih, pride še trinajsto dekle — mala provincijalka Erna. Erna Halbe nima s svojimi devetnajstimi leti drugega razen srca in mladosti. A ona je stoprocentna, čistokrvna proletarka, med svojimi tovarišicami svojski tip, nositeljica borbe proletarijata. Pisatelj pravi o njej, da je »vzrasla v strogem, enostavnem delavskem okolju, ki se v njem nikoli ni mogla razviti osebna ambicija, v katerem se je moralo vse podrežati zakonom in neomejeni volji razreda.« Spočetka so jo njene nove tovarišice zasmehovale, a nališpana Erika, tajnica in ljubljenska šefova, jo prezirljivo ignorira. Erna vse potrpežljivo prenaša; ko jo globlje spoznajo, jo — vzljubijo! Njene tovarišice so po svojem položaju prav tako proletarke, toda po svojem mentalitetu so tipične malomeščanke. Zmeraj vidijo okrog sebe lepe stvari in podzavestno sklepajo, da so tudi same enakopravne članice človeške družbe in da imajo prav take pravice na življenje in njegovo lepoto kakor žene bančnih ravnateljev, tovarnarjev itd. Toda med njimi in ženami bančnih ravnateljev ter tovarnarjev je ogromna razlika: one morajo zmeraj delati in ne morejo uživati življenjskih dobrin, ker nimajo za to materijelnih sredstev. Toda sijaj jih vkljub temu mami... In — metulji se zaletavajo v bleščeče svetiljke in si ob trdem steklu lomijo slabotna krila. Tak metulj je tudi Trude Leussner, ki zanosi s svojim šefom (seveda ne iz »ljubezni«, marveč iz materijelnih razlogov!). Ko postane radi tega nesposobna za delo, jo vržejo na cesto. Šele sedaj se začne borba deklet, a propagatorica te borbe je mala Erna, imenovana »dekle pri Orgi Privat«.

Erna jih navdušuje za borbo, hrabri, kara. Govori jim: »... In kakšen obraz delate, ko govorite o 'fabriških dekletih'! Ve vse se hočete vzpeti nekam višje, kakor hitro in lahko mogoče, toda samo oni, ki je preživel nekaj časa v delavnici, ve, kakšna je taka pot navzgor. Nisem mogla več vzdržati v tovarni, postala sem stenotipistinja. Nekateri mislijo, da je v tem razlika. To so tisti, ki se hočejo stalno vzpenjati višje in višje, dokler ne dožive poloma in ne zdrknejo zopet navzdol.« Nato nadaljuje: »... Ve vsemogoče poizkušate, vedno nekaj iščete, prepuščate se usodi, nimate čvrstih temeljev in samo malo vas je srečnih...« Sebi pa govori: »Zadovoljna sem s seboj. Ne želim si preveč in nikoli ne bom pozabila,

da se mnogim godi še slabše kakor meni. In če si tu opečem prste, se vrnem domov. Seveda, tudi jaz bi rada dobro živela, toda ne za vsako ceno...«

Radi odpusta Trude stopijo dekleta pod Erninim vodstvom v stavko. Napovedo podjetju pasivno rezistenco. Glavna pomočnica Erni v tej borbi je Erika Tümmeler, do včera še ohola šefova tajnica, ki je dobivala izredno plačo. Spoznala je namreč, da tudi ona prodaja delovno silo in da jo vrhu tega še seksualno eksploatirajo. Dekleta vodijo tiho borbo, in kar je najlepše v romanu: to borbo preveva živa vera proletarijata v končno zmago. To ni več ideologija razreda, to je že vera tistih, ki razen svojih rok nimajo ničesar. Mala Erna Halbe iz province, elegantna Erika Tümmeler, po kateri zaman hrepene moški, nato Lotte Weisbach, ki močno spominja na Claro Bow, in Elsbetha Siewetz so avantgarda te borbe. Borba se zlomi radi nenadne smrti Trude Leussner, ki radi neuspelega aborta umre v bolnici. Rezultat borbe: Erna je odpuščena, druge se vrnejo na delo. Toda Erna ne obupuje. Za njo je glavno, da so pokazale, kako lepa je solidarnost. O borbi pa pravi, da ni zlomljena: »... to ni polom, temveč samo umik.«

Razen »zgodbine te borbe, ki nima konca«, kakor pravi pisatelj, opisuje Braune v stranskem dejanju še ljubezen Erne in manualnega delavca Fritzja Drehkopfa, monterja s hrapavimi rokami, ki se z železno voljo in čvrstimi pestmi bije skozi življenje, pa čeprav vodi pot tudi skozi ječe. Ta nežna idila je brez perverzne erotike degeneriranega razreda, je tudi brez lažljivih moralnih fraz in sladkobnih scen. Vse je tako lepo in enostavno! Povsod se občuti Braunova umetniška roka in njegovo izdelano ideološko stališče, s katerim propoveduje vrednote novega sveta, ki ima vse pogoje za svoj bodoči in pravični razvoj.

Vilko Ivanuša.

Sinclair Lewis, Babbitt. (Srbohrvaški prevod.) Poleg romanov »Miss Claire putuje«, »Dr. Arrowsmith« in »Misli i osjećaji državotvornog Lowel Schmaltza« smo dobili še četrto delo dobitnika Nobelove nagrade v srbohrvaškem prevodu: »Babbita«. »Babbitt« je najbolj markantna Lewisova umetnina in šele z njim nam je ta ameriški pisatelj dovolj predstavljen. Brez dvoma je poleg genialnega Uptona Sinclaira prav Sinclair Lewis najznačilnejši sodobnik najnovejše ameriške književnosti. Čeprav se v mnogočem razlikuje od prvega, ki ga sicer smatra za svojega učitelja. Toda nekaj drži: oba sta brezkompromisna in ostra kritika da-

našnje družbe! Samo da jo vsak kritizira na svoj način!

Maksim Gorkij nam je v neki svoji študiji definiral malomeščana, a Sinclair Lewis ga nam je najbolj plastično prikazal. Babbitt je inkarnacija tega strašno zoprnega sesavca, ki ga imenujemo malomeščana in ki je značilni produkt svoje sredine. Toda potrebno je še poudariti, da je Babbitt tip meščana srednje vrste, ki se še naivno lepi na blesteče fraze in napredne programe tako dolgo, dokler ne občuti nevarnosti za svojo družabno karijero in premoč. Sinclair Lewis je izdelal tega Babbitta do najmanjših detajlov in s krvavo ironijo slika tega ameriškega Don Quiotta dvajsetega stoletja, ki govori s superiorno dolgočasnostjo o Evropi, Beethovnovi glasbi in Leninu. S tem odličnim romanom se je približal Lewis Cervantesu. Njegova spretnost v prikazovanju očaruje. Odkriva nam malomeščana, ki sovraži delavce, ker so zanj smrdljiva plebs, čeprav ni sam nikak patricij. Ta malomeščan slika s svinčnikom brke, servijeto si zatika pod vrat, čike pa meče v posode, ki v njih plavajo srebrne in zlate ribice. Govori poučne govore, ki diše po konzervativni morali in verskem merkantilizmu. Babbitt je član častivrednega kluba, čigar člane odlikujejo visoka stopnja »srčne kulture«, močna morala in spoštovanje ustave. Z neusmiljeno ironijo odkriva tu Lewis ter slika vso goloto in mizerijo omejenega purgarja, ki ima bolešno ambicijo, da se med kopanjem brije in ki občuduje in se divi umni konstrukciji svoje buditke, made in U. S. A.

Pisatelj kaže z ostro satiro vso socialno sterilnost, katere predstavnik je malomeščan Babbitt. Po Lewisu je postal Babbitt predstavnik malomeščanstva, a ime Babbitt internacionalna oznaka njegova. To je najboljši dokaz za umetniško in socialno vrednost tega dela, razen tega pa tudi največje priznanje pisatelju. Toda nekaj opazamo pri Lewisu: on je prav ostroumen opazovatelj, ki piše duhovito z močno noto ironije in kritično, toda ni borec. Ni aktiven borec — kakor je Upton Sinclair — za absolutne pravice izrabljenih in ponižanih.

— — — — —
 Delo je izdala založba Nolit v Beogradu. Prevedel ga je prav lepo Borivoj Nedić. Knjiga je odlično opremljena — kakor vsa dosedanja Nolitova dela — in zato more odlično zastopati naše založništvo v tujini. Knjigo moremo samo toplo priporočati, kajti s tem podpremo Nolit, ki je ostal zvest svoji liniji.

Vilko Ivanuša.

Arnold Zweig, Junge Frau von 1914. (= Mlada žena iz leta 1914.) (Gustav Kiepenheuer Verlag, Berlin 1931.) Arnold Zweig je avtor — vsaj po mojem mnenju — najboljšega nemškega vojnega romana »Der Streit um den Sergeanten Griese« (= Spor zaradi narednika Griše), ki je izšel že pred leti. Slednji roman pa je zamišljen kot središče cele vrste (menda štirih) romanov, ki nam bodo pokazali obraz Nemčije in njeno preobrazbo od l. 1914. do 1918. Kot prvi del te tetralogije je izšel pred kratkim roman »Junge Frau von 1914«. Pisatelj nam v tem delu opisuje življenje in trpljenje Lenore, mladega nemškega dekleta iz meščanske družine, ki so ji njenega ljubljence, židovskega študenta in pesnika Bertina vzeli k vojakom. Medtem ko se muči Bertin po vojašnicah, zida z delavsko kompanijo vojaške ceste po Balkanu in za Verdunom ter polagoma dozoreva v protivnika vojne, mora Lenora pretrpeti vse, kar le more pretrpeti ženska, ki ljubi.

V romanu »Junge Frau von 1914« nam slika pisatelj meščanski intelektualni svet, ki doživi v vojni razočaranje. Avtor objame posameznika, kaže, kako ga teži čas oblikuje, obenem pa naznačuje že tudi nadaljni razvoj, ki ga bo obravnaval v naslednjem romanu z naslovom »Erziehung vor Verdun« (= Vzgoja pred Verdunom).

Romana ne odlikuje samo sijajen slog, marveč tudi topla dobrota in sočutje ter prava človečnost. Talpa.

V oceno smo še prejeli sledeče knjige: Selma Lagerlöf, *Zgodba o blaznem Gunnarju*, izdala Krekova knjižnica; od založbe *Jugoslovanske knjižarne* smo prejeli: Remizov, *Na sinjem polju*, André Gide (izgovori: Žid), *Ozka vrata in Lipert*, *Od duše do duše*. Ocene izidejo v prihodnji številki.

Knjižnica Delavske zbornice v Ljubljani je v drugem polletju 1931 prav lepo napredovala, kakor kažejo naslednje številke. (Številke v oklepajih pomenijo napredek napram istim mesecem v l. 1930.) Knjig se je izposodilo julija 3712 (+310), avgusta 3430 (+275), septembra 3663 (+93), oktobra 4710 (+404), novembra 5083 (+781) in decembra 5380 (+605). Tako knjižnica zopet napreduje po začetnem zastoju, ki ga je povzročila decembra 1929. l. uvedena oblastna revizija knjig. Decembra l. 1931. je bilo izposojenih 1307 knjig več nego decembra l. 1929.

Vedno bolj se čitajo slovenske in toliko manj nemške knjige. Z vsakim mesecem se bolj občutijo ugodne posledice oživljenja slovenskega književnega trga.

Ta pojav jasno kažejo primerjalne številke z letom 1930. Slovenskih knjig se je izposodilo septembra 1395 (+78), oktobra 1986 (+292), novembra 2202 (+560) in decembra 2535 (+615). Nemških knjig se je pa izposodilo decembra 1931 samo 138 več nego istega meseca l. 1930.

Srbohrvatske knjige se ne čitajo nič bolj, še celo manj. Izposodilo se jih je septembra 142 (—29), oktobra 209 (—27), novembra 262 (+54) in decembra 226 (—35). Ker se tudi francoske, angleške i. dr. knjige ne čitajo bolj, je jasna sedanja razvojna smer: širjenje slovenske knjige na račun drugih jezikov.

Razmerje med znanstveniki in leposlovnimi knjigami je ostalo v glavnem isto.

Knjižnica hitro narašča: po zalogi knjig in po številu bralcev. Sedaj ima že člane tudi po pokrajini, v glavnem po krajih, ki so blizu posameznim železniškim progam. Delavci z dežele bi se lahko še bolj posluževali knjižnice, če bi se dogovorili n. pr. s kakim železničarjem ali drugim človekom, ki prihaja večkrat v Ljubljano, da bi si izposojal in prenašal knjige za več ljudi v istem kraju.

Knjižnica Delavske zbornice je gotovo danes med slovenskimi javnimi knjižnicami na prvem mestu. Kdor še ni njen član, naj se vpiše in se prepriča o tem, da je to res naša najboljša knjižnica, ki skrbi za duhovno in srčno izobrazbo tako ročnega kakor duševnega delavca.

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

Več življenja! — Lahko rečemo, da še nobena centrala »Svobode« ni tako skrbela in se trudila, da se razvije aktivno kulturno življenje med našim proletarijatom, kakor se trudi centrala »Svobode« zadnja leta. Njej pomaga konzorcij mesečnika »Svobode« in, če bi danes ne bilo drugega, bi že radi same te revije moral biti vsak količkaj zaveden delavec član »Svobode«.

Saj večina podružnic pridno deluje in prireja razne prireditve. Toda primanjkuje pokretaštva, zmisla za idejo samo, želje po temeljiti izobrazbi, po knjigah, po medsebojni diskusiji o osnovnih in aktualnih problemih človeške družbe.

Delovanje posameznih odsekov, kakor dramatičnih, pevskih i. dr., je potrebno zlasti zato, da se med delavstvom samim razvije družabno življenje, da se delavca tudi v tem oziru odtegne tujim vplivom. Toda to ne sme biti vse. Z žalostjo pa opazam, da so marsikje člani kakega odseka preveč zaljubljeni v svoj odsek in da ne poznajo in nečejo poznati **splošnega kulturnega**, pokretaškega dela »Svobode«. »Mi in mi in zopet mi in samo mi« — namreč mi dramatikarji, ali celo — mi nogometaši se skoraj večkrat sliši kakor pa — mi »Svobodaši«. Takole »ferajnarstvo« ne koristi prav mnogo človeškemu ali proletarskemu napredku. Odseki morajo biti samo v pomoč, samo za obogatitje celotnega gibanja. Neko samo vase zaljubljeno nogometno moštvo ali pevsko omizje pomeni vse samo za člane tistega omizja, za druge pa prav malo ali nič. Zato je potrebno znova poudariti, da so posamezni od-

seki v »Svobodi« samo sredstvo za ta namen, da pride k nam delavska mladina, da moremo to mladino vzgojiti v prepričane marksiste, ki bodo vsak po svojih močeh pomagali svojemu proletarskemu razredu na njegovi poti.

Glavno pa je **izobrazba in vzgoja v naši miselnosti**. Temu namenu služijo danes mesečnik »Svoboda«, »Cankarjeva družba«, druge dobre knjige, tečaji in predavanja. Namen revije, knjig in predavanj je pa zopet dosežen samo pri onem, ki ga neki članek ali razprava vzpodbudi k temu, da sam dalje razmišlja o dotičnem problemu, da čita nove knjige, da o tem govori in razpravlja s svojimi tovariši. Koliko pa je žalost članov, ki še te »Svobode« ne prebere! Nekateri se izgovarjajo, da ne utegnejo, drugi, da so stvari pretežko pisane, pravi vzrok pa je samo — duševna lenoba, životarjenje v vsakdanjosti, brezbržnost za stvari, ki se tičejo vsega živega človeštva, ali pa domišljavost, da že vse zna in da ga nihče in nič več ne more ničesar naučiti. Naloga onih, ki so dobri »Svobodaši«, je, da se vztrajno boré proti duševni lenobi in brezbržnosti in da svoje tovariše vzpodbujajo in vzgajajo k temu, da bodo začeli resno misliti in delati.

Skrbite za to, da bo »Svoboda« res živa pokretaška organizacija. Pazite vsak v svojem kraju na to, da ne bo »Svoboda« samo društvo za gojitev družabnosti.

Da more »Svoboda« vzbuditi in vzgojiti čim več delavcev, je treba imeti čim **več članov!** Po podružnicah se le prerado nabirajo člani samo za posamez-

ne odseke ali celó za posamezne igre, ne nabira pa se članov za samo »Svobodo«, to je, ne skrbi se dovolj zato, da bi postali člani »Svobode« delavci, ki niso za udejstvovanje v posameznih odsekih, pa imajo in bi imeli zmisla za splošno izobrazbo in za napredek prosvete med delavstvom. Zato je v večini podružnic manj članov, kakor bi jih človek pričakoval po številu prireditev posameznih podružnic in njih odsekov. V tem letu naj vsak član naše zveze s »Svobodo« v roki pridobiva nove pristaše in naj vsakdo pridobi vsaj enega novega člana. Daj tovarišu, ki ga poznaš, naj prečita eno številko »Svobode«, opozori ga na to ali ono stvar v njej, razpravljaj z njim in povabi ga končno, naj postane član »Svobode«, da bo tudi on podprl naše prepotrebno kulturno delo.

Torej skrbimo vsi za to, da ne bomo živeli samo v odsekih in zunanjih prireditvah, delajmo, da bo »Svoboda« idejno vedno močnejša zveza in da bo prodrla med množice delavstva in njegove mlade generacije!

Kontrola o napredovanju članstva. — Centrala je izdala vsem podružnicam okrožnico, naj dvignejo svoje članstvo in naj odbori na svojih sejah vedno pregledujejo, koliko članstvo res napreduje. Tako se bo posvečala stalna pažnja temu važnemu organizacijskemu vprašanju. Tudi centrala »Svobode« vodi o tem tekočo evidenco in bo v listu tudi poročala o podružnicah, ki bodo najbolje skrbele za povečanje števila članov in somišljenikov.

Ustanovitev podružnice »Svobode« v Zagrebu. — O ustanovitvi te najpomembnejše podružnice naše kulturne zveze poročamo skrajšano po zagrebških »Radn. Novinah«. — V ponedeljek 21. dec. 1931 se je vršil ustanovni občni zbor zagrebske podružnice »Svobode«. Zboru je prisostvovalo 75 delavcev in nameščencev, od katerih jih je 62 takoj stopilo v razne odseke »Svobode«. V imenu pripravljalnega odbora je otvoril zbor s. Vojin Gjurašević. Zelo lepo poročilo o pomenu »Svobode« je podal predsednik centralnega odbora s. Štukelj. Dal je tudi vsa potrebna navodila za delo. Po njegovem referatu se je soglasno sklenila ustanovitev podružnice.

Pri tretji točki dnevnega reda se je izvolil začasni odbor podružnice (ki bo delal do odobrenja pravil od oblasti). Izvoljeni so bili: Andrijević Ivan, Bakula Petar, Brunić Tonka, Gjurašević Vojin, Jegrišnik Leon, Dr. Kus-Nikolačev Mirko, Mutak Josip, Pfeifer Vladimir, Prodanić Dušan, Schreiber Leo i Voslić Dragutin.

Pri četrti točki dnevnega reda se je sklenilo, da se predhodno formirajo sledeči odseki: **prosvetni**, ki bo v bodoče vodil predavanja »šole za delavske funkcijonarje in zaupnike« v Zagrebu in ki bo prevzel v svojo upravo tudi knjižnico krajevnega medstrokovnega odbora URS-SJ-a; **glasbeni**, ki bo vodil zaenkrat kitariste in mandoliniste; **dramski in sportni** s turistično skupino in kolesarskim klubom.

Začasni odbor si je izvolil za predsednika s. Vojina Gjuraševića, za tajnika s. dr. Mirka Kus-Nikolačeva, za blagajnika pa s. Leona Jegrišnika. —

Odbor že pridno deluje v vseh oziarih, pridobiva člane in pripravlja praktično delo posameznih odsekov. Zdi se, da bo v najkrajšem času ta podružnica številčno najmočnejša v naši zvezi. Da bo kulturni delavski pokret na Hrvatskem čim bolj napredoval, je jasno, da bo moral uživati največjo avtonomijo in da bo zagrebški odbor sekretarijat za savsko banovino, kjer se lahko osnuje nekaj podsavez. Kajti kulturno organizacijo mora združevati le enoten duh, enotno hotenje, v organizaciji pa mora vladati čim večja liberalnost, ki lajša razmah prosvetnega dela.

»Svoboda« Šiška. Delo gre naprej povsod. Predavanja se vrše v redu. 11. decembra 1931 se predavanje o »Delavski telesni vzgoji in sportu« sicer ni moglo vršiti, ali s. Cvetko Kristan je predaval o potovanju »Po črni zapadni Airiki«, 18. dec. 1931 je imel uradnik Drž. higijskega zavoda v Ljubljani g. Lovro Puhar iz Šiške svoje prvo predavanje o »Alkoholizmu«. 8. januarja 1932 je bilo predavanje s. Franceta Koblerja o »Vzrokih današnje gospodarske krize«, v petek, 15. jan. 1932, pa drugo predavanje g. Lovra Puharja o »Alkoholizmu«. Obisk je redno 50—80. Pod 50 nikdar. Uspehi so torej doslej s predavanji lepi. — **Dramatični odsek** je naštudiral »Tri tičke« in »Tri vaške svetnike«. Premijera slednje igre je bila v soboto, dne 16. jan. Tu v zvezi omenjam tudi **recitacijski zbor**, ki je nastopil že na Silvestrovem večeru in uspel. Z njim so neke težkoče. Že dvakrat smo morali odpovedati sodelovanje pri prosvetnih večerih v Ljubljani, pri VI. (12. dec. 1931) in pri VII. (13. jan. 1932). Vedno pride kaj vmes in člani tega zbora izgubljajo pogum. Vendar le tega ne! Potrpežljivo pojdite na delo in uspeh bo tu. Dasi ne bo nikjer briljiral ob šprehkoru kak posameznik, bo vsak tak posameznik briljiral v celoti — **kateri bi brez njega ne bilo!** Tega se zavedajte in kolektiv bo na pol že tu! Le poguma, potrpežljivosti in volje! — **Z mladino** se tudi bavimo. Že Miklavž in Silvestrov večer sta

to pokazala. Za 30. jan. t. l. pa pripravljamo **otroško matinejo** — otroški prosvetni večer: recitacije, deklamacije, petje, filmi. To bo veselja in upamo, da pojde. — Na občni zbor smo poslali 4 delegate: poleg ss. Berdajsa in Udovča še sodružici Rohačkovo in Lapajnetovo.

To poudarjamo, ker menimo, da je treba tudi v naši organizaciji dati ženam enakopravnost. Ker so v naši podružnici sodružice prav tako agilne, kakor sodruzi, smo dali tudi njim pravico do delegacije in do spoznanja našega dela. To naj posnemajo tudi ostale podružnice, pri katerih nismo opazili v delegacijah žensk. Sicer pa vsem »Družnost«! -on-

Silvestrovanje v Šiški pri »Svobode«. »Svoboda« v Šiški je 31. dec. 1931 priredila Silvestrov večer in združila ga je s celo vrsto prireditev. Imeli smo šaloigro v dveh dejanjih: **»Trije tički«**. Stvar ne zahteva mnogo in je bila podana dobro. Samo vseh sirovosti in spolzkosti bi se bilo treba varovati. Je treba tudi za šaloigre neke mere.

Sledile so deklamacije: iz »Svobode« je Ivica Zorova deklamirala Klemenčičevo pesem **»Pesem delavskega otroka«**. Ajdiškov Lojze je deklamiral Klopčičevo Mladinsko, Rohačkova in še ena sodružica sta pa v duetu (dvojici) predvajali Klopčičevo **»Otrok izprašuje«**. Pa še nekaj otroških pesmic smo slišali.

Recitacijski zbor šišenske »Svobode«, s katerim se celjska »Svoboda« bori za prvenstvo v recitacijskih zborih »Svobode« (nikakor pa ne Jugoslavije, je precej let zamujenih!) je predvajal Župančičevo **»Žebliarsko«**. Za prvi nastop je bilo prav dobro. Zbor je mešan in šteje 16 članov. Sodrugi kakor tudi sodružice so bili primerno oblečeni. Ne izgubiti poguma, saj gre!

Alegorija opolnoči s prihodom Novega leta je bila primerna.

Vmes je bila pri pogrnenih mizah zabava. Pa ples je bil tudi neizogiben! Obisk zelo lep.

Tako je bilo veselemu pridejanega tudi nekaj koristnega in tudi ta večer ni šel za naše kulturno kakor tudi celotno gibanje v zgubo. -on-

Podružnica »Svobode« v Dobrunjah je priredila letos Silvestrov večer, ki se je zelo povoljno končal. Kajti zanimiv spored je privabil toliko obiskovalcev, da smo bili naravnost presenečeni. Vprizorili so se trije šaljivi prizori, izmed katerih je posebno **»Potepuh in policaj«** žel splošno priznanje po zaslugi s. B., ki je potepuha naravnost mojstrsko odigral. Tudi domača godba je to pot prvič nastopila in dobro odigrala 4 komade, tako da je bila publika presenečena. Naravnost

pretresla pa je navzoče deklamacija **»Vstajenje duhov«**, ki jo je kot do mozga izčrpan kovač prednašal s. K. Marsikateri oči so bile vlažne pri deklamaciji, ki jo je vzorno podala 12letna Š. Dragica. Bil je lep in zanimiv večer, s katerim so bili zadovoljni obiskovalci, ker so se rešili za par ur skrbi, v katerih je danes proletarijat, pa tudi prireditelji, katerim bo številen obisk v vzpodbudo za nadaljnje delo.

Podružnica »Svobode« v Dobrunjah sklicuje za dne **14. februarja redni letni občni zbor v lokalu g. Jeriha v Zadvoru** z običajnim dnevnim redom. Za člane obvezno, vabijo se pa tudi naši prijatelji in simpatizerji, da se občnega zbora udeležijo v čim večjem številu. Pred otvoritvijo igra domača godba. — B.

Podružnica »Svobode« Leše—Prevalje je imela dne 10. januarja svoj redni občni zbor. Občnega zbora se je udeležilo poleg starejših sodrugov zlasti mnogo mladine. Iz poročil, ki jih je podal odbor, je razvidno, da podružnica prav pridno dela; odseka (dramatični in tamburaški) sta zelo živahna, razen tega pa skrbi podružnica tudi za izobrazbo članstva in je priredila zato več predavanj. Tudi knjižnico, ki šteje okrog 500 del, so sodrugi pridno obiskovali. — Za centralo je pozdravil občni zbor s. Teply, ki je v daljšem govoru pojasnil pomen prave marksistične izobrazbe za delavstvo ter je obenem priporočal temeljito čitanje naše revije, ki da vsakemu sodrugu dovolj gradiva za razmišljanje. Končno je apeliral na sodruge, naj postanejo širitelji naše miselnosti in naj skušajo pridobiti novih članov.

Pri volitvah so bili izvoljeni v odbor sledeči sodrugi: predsednik Dretnik Ivan, podpredsednik Santič Rudolf, I. tajnik Vošank Ivan, II. tajnik Srebotnik Jakob, I. blagajnik Čop Pavel, II. blagajnik Ivartnik Ivan, gospodar Stanovšek Hinko, I. knjižničar Fužir Franc, II. knjižničar Brunkar Alojzij, odbornika Garber Adolf in Mežnar Vinko. Za predsednika dramatičnega odseka je bil izvoljen s. Čop Pavel, za predsednika tamburaškega odseka pa s. Dretnik Ivan. V kontrolo sta prišla s. Šrot Franc in Topolovec Anton.

Kulturno delo v Mežiški dolini. V Mežiški dolini sta dve podružnici »Svobode« in sicer v Mežici in Črni. Člani obeh podružnic so večinoma rudarji, ki opravljajo naporno in nezdavno delo v svinčnih rudnikih v Žerjavu. Obe podružnici sta prav agilni, vendar sta pogrešali doslej izobraževalnega dela. Zato sta sklenili organizirati predavanja, in sicer enkrat v Mežici, drugič v Črni. Prvo predavanje se je vršilo v nedeljo, dne 24.

januarja v Mežici. Predaval je s. Teply o Kitajski. Predavanja se je udeležilo 130 sodrugov in sodružic, kar je za Mežico lepo število. Posebej je treba pohvaliti sodruge iz Črne, ki se niso zbal stroškov, in so tudi prišli na predavanje. Po predavanju so se sodruzi iz Mežice in Črne zmenili glede skupnih nastopov obeh podružnic, gostovanj itd. Prihodnje predavanje o »Postanku življenja« se bo vršilo v nedeljo, dne 21. februarja v Črni. Predavanje bo spremljalo nad 120 skioptičnih slik. Sodrugi iz Črne so zadržali, da bo tudi pri njih dvorana nabito polna.

Tudi Ruše in Bistrica se gibljejo. V bližini Maribora ima »Svoboda« dve postojanki, in sicer v Rušah in v Bistrici. V Rušah žive delavci, ki so zaposleni v znani tovarni za dušik, v Bistrici pa delavci, ki delajo v tovarni za železne izdelke. Delovne razmere so povsod slabe: še pred kratkim je grozila v Rušah nova redukcija, ki pa jo je delavstvo s solidarnim nastopom preprečilo. To pot se je zopet pokazalo, kako važna je trdna de-

lavska organizacija. Toda samo strokovna organizacija še ne zadošča, delavstvo se mora seznaniti tudi z današnjim stanjem družbe in gospodarstva, mora se izobraziti. To sta spoznali obe podružnici in sta organizirali predavanja vsako soboto, in sicer izmenoma v Rušah in v Bistrici. Prvo predavanje se je vršilo v Rušah, in sicer o »Vzrokih racionalizacije«, drugo pa v Bistrici »O razvoju kulture«. Obakrat je predaval s. Teply iz Maribora. — Sodrugi iz Ruš in Bistrice, agitirajte za predavanja, da se jih bo udeleževalo čim več ljudi.

Ptujská podružnica »Svobode« prireja redno vsako sredo ob pol 8. uri zvečer predavanja s skioptičnimi slikami. Vedno večja udeležba priča, koliko zanimanje vlada med delavstvom za pravo izobrazbo. Kdor se je le enkrat udeležil predavanja, ga ne manjka več. Po predavanjih se vname često zelo živahna debata o različnih problemih, ki se jih večina sodrugov udeležuje. Doslej so predavali v Ptuj sledenci sodrugi: Fava, Pipan in Teply.

DRAMATIKA

Cankarjev »Jakob Ruda« na Delavskem odru »Svobode« v Ljubljani. Delavski oder »Svobode« v Ljubljani je zopet oživel in je vprizoril v nedeljo, 3. januarja, prvo večjo Cankarjevo dramo »Jakoba Rudo«. Cankar je nameraval prvotno s to dramo pokazati »razpad tihe, starodavne sentimentalne poezije v hrupnem modernem življenju«, toda med pisanjem je dobila drama — kar se često dogaja — povsem drugo lice in drugačen zmisel. Vse dejanje je osredotočeno na glavnega junaka Jakoba Rudo, na njegovo notranje življenje in doživljanje. Spomini na preteklost in na njene pregrehe ter nova pregreha, ki jo hoče Ruda zagrešiti nad lastno hčerjo, ga zrušijo in dovedejo v samour. Pred nami se dogaja tragedija, globoka duševna tragedija in vse ostale osebe in okoliščine imajo samo ta namen, da jo podčrtajo in pospešijo. Notranji boji glavnega junaka so glavni motivi dejanja in to je znala režija s. J. Kranjca dobro podčrtati. Žal, so pri tem stranska dejanja nekoliko obledela.

Igralci so se po svojih močeh potrudili. Najboljši lik je ustvaril igralec *Rude*, ki je igral mirno, brez patosa. Prav tako dobra je bila tudi *Ana*, ki je bila prav nežna: igralka razpolaga z dobrim materijalom in se utegne še prav lepo raz-

viti. Posrečen je bil tudi *Dobnik*, ki igra naravno. *Broš* je mestoma karikiriral, kar ni v skladu z dramo: svoje stališče, stališče meščana podjetnika bi moral podati kakor nekaj samo po sebi razumljivega; sicer pa je *Broš* prav temperamenten igralec. *Justin* je imel nerodno masko (lasuljo z dolgimi rdečimi lasmi) in je zato vplival smešno. *Alma* je bila v prvem dejanju dokaj dobra, pozneje pa je popustila: poznalo se ji je, da je morala vlogo šele v zadnjem hipu prevzeti. Neroden je bil *Dolinar*, ki mu očitno vloga slikarja, umetnika in zaljubljenca ni »ležala«. Ostale osebe (*Marta*, *Koželj*, *Košuta*) imajo manjše vloge, ki pa so jih dobro rešile. Le delavci v I. dejanju so zbujali vtis nerodnosti in nenaravnosti. — Pri vseh je treba pohvaliti jasno in pravilno izreko.

Dvorana je bila še precej zasedena. Želeli pa bi, da bi Delavski oder vprizoril drugič kako drugo Cankarjevo dramatično delo, ki bi vsekakor bolj vžgalo kakor »Jakob Ruda« — n. pr. »Za narodov blagor«.

Talpa.

Guštanjska podružnica »Svobode« je priredila dne 27. decembra v Sokolskem domu igro »Trije vaški svetniki«. Igra je nad vse pričakovanje dobro uspela, udeležba je bila zelo povoljna. Igralcem, če-

tudi večinoma začetnikom v dramatiki, gre to pot iskrena zahvala za njihov trud in dobro voljo. Zahvaliti se moramo tudi g. Kerševanu, ki je bil režiser, za njegov trud, ker je igralce izpopolnil, vendar se je na njih dobro videlo, da jih je imela izvežbana roka v delu. Zato kličemo vsem: le tako naprej!

»Svoboda« **Mežica** je vprizorila v nedeljo, dne 20. decembra 1931 igro: »Rodoljub iz Amerike«, ki je nad vse lepo uspela, in tudi obisk je bil nad vse zadovoljiv. Igralci so se potrudili, da so svoje vloge dobro rešili. Posebno dobro je rešil vlogo Korenjak kot župan, John Flere (gledališki igralec) in Rožica (igralka), dalje Bračun učitelj, Jerica županova hčerka, potem Žane kot natak in Rezika kot sobarica. Istotako Mrak (profesor), Dr. Packa in Anastazija, njegova žena. Posebno dobro so tudi rešili svoje vloge Krivec kot načelnik požarne brambе, dalje Zemlja kot načelnik veteranskega društva in Kodrič kot načelnik olepševalnega društva.

Poudariti se mora dobra rešitev vlog v prvi vrsti zato, ker so vsi igralci svoje vloge dobro znali. Dalje naj opozorimo igralce tudi na to, da ne sme biti užaljen tisti, ki dobi manjšo, odnosno slabšo vlogo, ali da mogoče sploh izostane od predstave. Razume se, da vsi enake vloge ne morejo imeti in da tudi vsi naenkrat ne morejo igrati. Vloge so različne in temu pristojta ta, drugemu zopet druga, dalje tudi, da vsi ne igrajo enako dobro, eden bolje, drugi malo slabše. Sicer je pa jako pripravno, da je vedno več igralcev in igralk na razpolago, kot pa jih pri eni predstavi potrebujemo, ker vse predstave (igre) niso enake, pri eni je treba več, pri drugi manj oseb. Upamo, da bodo vsi igralci in igralke to dobro razumeli ter še nadalje tako požrtvovalno delali, kot so dosedaj.

Pripomnimo naj še, da je na sporedu igra »Tihotapec« (ljudska drama v petih dejanjih — sedmih slikah), ki se bo vprizorila v nedeljo, dne 17. januarja 1932. Upajmo, da bodo tudi tukaj pokazali igralci svojo zmožnost ter svoje vloge čim bolje rešili. Sicer je ta igra malo bolj težka, kot je bila prejšnja, toda treba je samo dobre volje in vse se da napraviti. Zato: Pogum in ne omahovanja. T. S.

»Na dan sodbe« v **Hrastniku I.** Dramatični odsek tukajšnje podružnice »Svobode« I. (rudarji) je vprizoril dne 26. decembra 1931 znano ljudsko igro »Na dan sodbe«, ki jo je po P. Roseggerju priredil J. Volc. Uspeh je bil zadovoljiv.

Dasi so jo že pred več leti igrali, so jo sedaj nanovo naštudirali. Delo je zopet napravilo na marsikaterega gledalca globok vtis. Kakor vedno je bila tudi pri tej igri dvorana Konzumnega društva rudarjev v Hrastniku nabito polna, tako da so ljudje postajali v gostilniških prostorih, radi česar pač obžalujemo, da se še vedno niso našla sredstva za povečanje Delavskega doma, oziroma dvorane Konzumnega društva. Trditi smemo, da so se igralci »Svobode« I. brez razlike prav lepo potrudili, prav posebno so to storili s svojimi nastopi sledeči igralci: *Ferdinand Debeljak, gozdar*, je dobro rešil vlogo, samo preveč je gledal na tla odra, izgovarjava dobra, tu pa tam premalo naglašanja. *Marta, njegova žena*, je že sama po sebi dobra igralka, le tu in tam premalo milo in vezano izgovarja. *Anton Cestnik, drvar*, je vlogo ugodno rešil, posebno v tretjem dejanju v sodni dvorani. *Jerica, njegova žena*, kot novinka je dobro igrala, le premalo kretenj in naglašanja uporabljala, postati zna v bodoče še dobra. *Ančka, njuna hči*, je dobro nastopila. *Koman, kmet, župan*, je prav dobro rešil vlogo, samo pri izgovarjanju se mu je preveč mudilo. *Sodnik, državni pravdnik* ter *zagovornik* sta kot novinca dobro igrala, samo premalo učena sta bila, poudarjanja je tudi manjkalo; postaneta pa lahko še prav dobra igralca. *Tomaž, načelnik drvarjev*, ni slabo rešil vloge, le premalo kretenj ima. *Frluga in Mahuč* nista slabo nastopila; samo prehitra sta v izgovarjavi. *Glingarca* je dobro rešila vlogo koreninčarke, le tu pa tam je pozabila, da bi morala biti »starka«. *Janček, pastir*, je dobro nastopil. *Černe, ogljar*, bi lahko še bolje rešil svojo vlogo gluhca. Sodni sluga *Možiček* kot statist dober.

Reči smemo, da se dramatični odsek »Svobode« I. prav lepo razvija, ker je s to igro pokazal tudi voljo za razvoj dramatike, oziroma oživotvorenje dela, ki je bilo v podružnici I. pred leti že zelo živahno. Novo delovanje pa je vzbudil aglini s. Joško Kosmos, ki se je preselil iz območja podružnice II. v območje podružnice I.

Vedno se ozirati na »lahko razumljivo« pomeni: pisati za nevedne. Zamislite si revijo o kemiji, v kateri bi bila osnova vsemu pisanju nevednost bralcev!

Karl Marx.

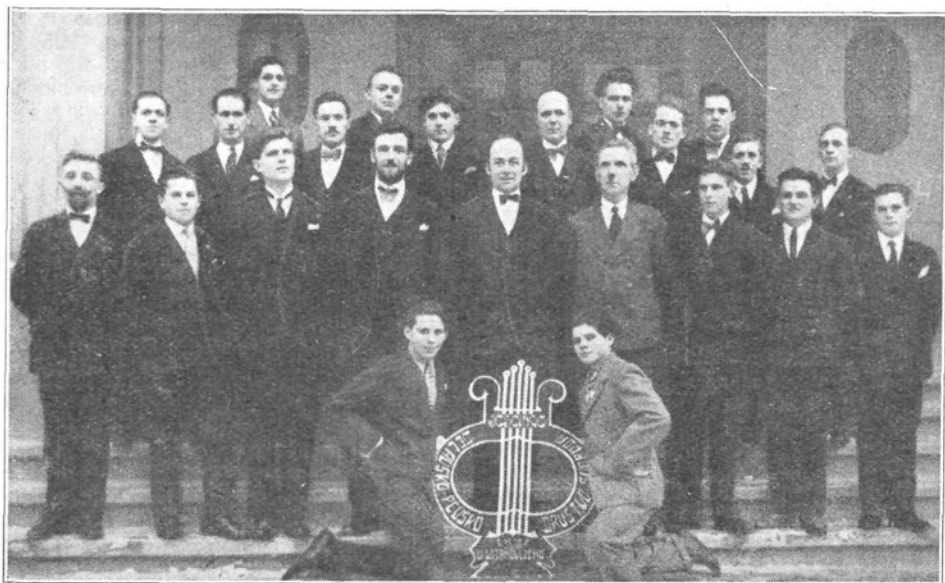
DELA VSKA PESEM IN GLASBA

Koncert jeseniške »Svobode«. Težki so časi povsod. Kriza vlada in pod njo trpi najbolj oni, ki je vse dobrine in vse bogastvo na svetu prav za prav ustvaril. Delavec je bil prizadet najbolj pri vseh udarcih in tudi danes ni izjem. Prav tako kakor drugod se kriza občuti v jeseniškem kovinarskem revirju. Pred Božičem so čakali, da ostanejo na cesti: 10. dec. so 2000 delavcem odpovedali za 24. dec.: za praznik miru in sprave. Vendar naši sodruzi niso klonili in ne klonejo. Prepričani so, da je pravica na njihovi strani — še za moč jim gre! Tudi ta ni daleč.

naravnosti navdušenje za stvar, za katero govornik deluje.

Pod vodstvom s. Martina Jerama je nastopil zbor s Prelovčevu: »Slava delu« in »Le enkrat še« ter z Adamičevu: »Vse najlepše rožice.« Zbori so vneli. Pri prvem je ugaljal zlasti baritonski solo s. Nikolaja Bernarda.

Godalni (goslaški kvartet) pod vodstvom s. Bokava je zagodel dva Bortnianskija in Beissigerja. Kvartet je zelo ugaljal in ta svoj krst sijajno prestal. Goslači (ss. Bokav, Mrak, Cilenšek in Čelešnik) so vibrani in prav lepo harmonirajo.

Pevski zbor jeseniške »Svobode«.

In zato so v takem vzduhu, v takem ozračju kljub vsemu izvedli veliko kulturno prireditev: prvi koncert svojega pevskega in glasbenega odseka »Svobode«.

20. dec. 1931 je to bilo. Prejšnjega in istega dne se je vršila na Jesenicah konferenca Oblastnega tajništva Saveza metalskih radnika Jugoslavije in dopoldne je bil velik shod. Cela vrsta preizkušenih kovinarskih delegatov iz vse Dravske banovine je prihitela na Jesenice in mnogi so na koncertu tudi ostali.

Koncert je otvoril z jednatim in lepo zasnovanim govorom vodja godalnega kvarteta s. Stanko Bokav. Iz temperamenta, s katerim je govoril, je gledalo

Oktet pevcev (ss. Koren, Gregorčič, Zupan, Bernard, Stražišar Polde, Žagar, Lipovec, Znidar) je zapel Adamičevu: »Šel sem po zelenem travniku« in Prelovčevu: »O, da je roža moje srce.« Oktet je zelo ugaljal in veliko pozornost je vzbujal mladi s. Koren, ki s svojim l. tenorjem še mnogo obeta. Svojega prijetnega in močnega glasu si pa ne sme kvariti s petjem skozi nos.

Po odmoru je nastopil spet zbor z Fr. Korunovo: »Potrkali na okno«, Volarič-Svetkovo: »Rožmarin« in z Adamičevim »Vasovalcem«. Tudi to je bil uspeh.

Goslači so nato zagodli po enega Šilcherja, Schumannu in Beethovnu. Ugaljali so tako, da so morali dodati še dve

skladbi. Kapelniku s. Bokavu je treba čestitati, goslačem pa želeiti mnogo poguma.

Pevski kvartet (Koren, Zupan, Bernard in Jeram Martin) je nastopil z Juvančevim »Spominom na zimski večer«, ki je tako ugajal, da ga je moral kvartet ponoviti. Kvartet je prav dober.

Koncert je zaključil zbor s Krekovo »Ljubezen in pomlad«, Vodopivec-Lovrenčičevo »Jaz bi rad rudečih rož«, s Kocjančičevo »Slovo« in z mogočnim in pretresljivim Scheuovim koralom »Vzbujenje duhov«. Pri Krekovi se je odlikoval tenorski solo s. Korena.

Mimogrede omenjam, da se glasi oni znani verz »Vzbujenja duhov«: Naj svoboda nam živi, ne pa kakor jeseniški pevci dosledno pojo »naj svoboda naj živi!« To je treba popraviti, ker sicer ni zmisla.

Koncert je izredno uspel. K že preizkušeni godbi na pihala in orkestru te godbe sta se kot vredna tovariša pridružila še tretji in četrti glasbeni odsek jeseniškega razredno zavednega delavstva:

pevski zbor in goslaški kvartet. Pri zboru bo treba sicer še glasove izenačiti in izgladiti, zbor bo treba preliti v večjo enoto kot je in ojačiti bo treba še basovsko stran, pa bo zbor — popoln.

Kako znajo pevci ceniti trud svojega pevovodje naj služi kot primer darilo, ki ga je dobil s. Jeram ob koncu koncerta: povečana slika zbora v okvirju (ta je tudi v našem listu. Op. ur.) in krasen šopek rdečih nageljv. Te so imeli tudi vsi pevci v gumbnicah.

Koncert, ki ga je z brzovavko pozdravila tudi centrala »Svobode«, je bil lep dokaz dela naših sodrugov na skrajni severni meji našega delokroga. Ali v njih živi žar in ogenj Martinovih peči!

-on-

Jesenice. Koncert, ki sta ga imela naš pevski zbor in godalni kvartet »Svobode« 20. decembra 1931 doma v »Delavskem domu« na Savi-Jesenicah, smo 3. jan. t. l. ponovili na Hrušici. Uspeh zadovoljiv, obisk malo manjši.

DELA VSKI SPORT

Sportni odsek »Svobode« Jesenice je priredi o priliki sportnega dne svojo odsekovo tekmo v smuku na Možaklji. Proga je bila dolga od 10 do 12 km. Tekmovalo je trinajst tekmovalcev, ki so prišli vsi na cilj, in sicer v sledečem času: 1. Koren Viko, čas 16 min. in 37 sek. 2. Gregorčič Jože, čas 17 min. 34 sek. 3. Koren Franc, čas 18 min. 16 sek. 4. Drešar Mirko, čas 19 min. 23 sek. 5. Pančur Rudolf, čas 19 min. 35 sek. 6. Manfredo Albert, čas 19 min. 46 sek. 7. Koren Jože, čas 20 min. 8. Reichman Iv., čas 20 min. 9 sek. 9. Šmit Franc, čas 20 min. 24 sek. 10. Kuraš Ciril, čas 22 min. 9 sek. 11. Jelen Avgust, čas 30 min. 12. Justin Franc, čas 36 min. 1 sek. 13. Vovk Ivan, čas 29 min. 25 sek. — 9. in 11. tekmovalc sta imela defekt (polomljene smuči), sicer bi sigurno dosegla boljši čas. Vreme in smuka sta bila sijajna.

Bilanca rada RŠK »Slobode«, Varaždin.

Drugarski Radnički športski klub »Sloboda« osnovan je ove godine iz redova članova istoimenog radničkog narodnoobrazbenog društva i sa voljom i požrtvovnošću samih drugova-športaša, koji nije su prezali ni pred kako teškim materijalnim i moralnim žrtvama da ga održe, znajući da im je kao svijesnim radnicima samo u njemu mjesto. Uprava kluba sastoji se takodjer od samih manualnih radnika. Predsjednikom je drug Ivo Polan, soboslikarski radnik, dok je tajnikom drug Franjo Kociper, stolarski radnik.

Za vrijeme svog opstanka klub je odigrao svega 26 utakmica i to: 2 kvalifikacione, 10 prvenstvenih, 3 pokalne i 11 prijateljskih, od kojih je 16 izgubio, 7 dobio, a 3 odigrao neodlučno. U tim utakmicama primio je 77 golova, a 42 polučio, i

Nobenega stališča zavzeti se pravi: biti brez prepričanja ali svoje prepričanje tajiti. Ne izraziti stališča pomeni: sramotno brezbriznost napram najvišjim interesom, bolj ceniti svoj mir in udobnost nego važna vprašanja in izdati dolžnosti, ki jih imamo do družbe. Zgodovina pozna odpušcanje za vse zmore, za vsa prepričanja, ne pozna pa odpušcanja za ljudi brez prepričanja.

Lassale.

to: sa krila 22, sa spojki 16, sa jedana-
esterca 3 i iz slobodnog udarca 1 gol.
Za klub su polučili golove ovi drugovi:
Pukšić 9, Mikac 7, Kociper 6, Šafar 6,
Lukčić 4, Hudjek 4, Polak 3, Berta 1, 1,
Vupora 1 i Ramušćak 1.

Kapetan momčadi je vrlo agilan i po-
žrtvovan drug Ivan Mikac, dok je refe-
rentom bio kroz cijelu sezonu drug Stan-
ko Hegedič. Momčad se sastoji od samih
svijesnih drugova-radnika i ističe se svo-
jom uzornom disciplinom i požrtvovnoš-
ću, te kao takova služi ostalim gradjan-
skim klubovima za uzor, što joj ovi jav-
no putem svojih novina priznaju. Klub
se plasirao kod proljetnog prvenstva u
III. župi ZNP-a na treće mjesto, između
sedam drugih klubova, dok je kod jese-
njeg izgubio nekoliko odigranih utakmica,
jer je zabunom nastupio sa jednim neve-
rificiranim igračem, pa se iste nijesu pri-
znale kod kompetentnog športskog foruma.

Njegovi dosadani uspjesi jamče po-
uzdanom nadom i za daljni pozitivni raz-
voj i napredak ovog našeg radničkog
športskog kluba. A jamči nam to i agilna
momčad i uprava kluba! Napominjemo da
taj klub naravno nitko ne financira, po-
put ostalih gradjanskih klubova, a do sa-
da nije ga još nitko ni pomogao bilo ka-
kovom subvencijom, već se isti održaje
jedino materijalnim žrtvama svojih čla-
nova, a većinom svojih igrača, od kojih su
skoro polovica neuposleni! I to je lijep
primjer kako radnička klasa prinaša žrtve
da se na svakom mjestu uspješno plasira,
kako kod rada, tako i kod prosvjete i
športa! Vis.

Listnica uredništva.

Uredništvo in konzorcij »Svobode«
nista kriva, da je izšla ta številka v ne-
koliko manjšem obsegu in z manj članki,
kakor jih je navadno. Iz višjih razlogov
se ne more nadaljevati razprava »Da-
našnje stanje delavskega gibanja«.

**Kdor v februarju ne bo
plačal naročnine, mu
bomo ustavili list.**

Uprava.

Kolinska

TVORNIKA

ČIKORIJE

**OKUSNA IN ZDRAVA
JE
KOLINSKA KAVA**

**Kritika vere se končuje z naukom, da je za človeka najvišje bitje
človek.**

Karl Marx.

Vsak korak resničnega gibanja je važnejši nego ducat programov.

Karl Marx.

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon štev. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.

Razmnoževalne aparate: **Original Opalograph**, naj-
boljši razmnoževalec posebno za note, risbe i. t. d.
Jamčim za brezhibno delovanje.

Pisarniške potrebščine, strojepisni, oglejni, indigo, sesalni
papir. Zvitki za računske stroje in blagajne.

Pisalni stroji: **Stoewer veliki in srednji, Under-
wood**. Rabljeni, dobroohranjeni stroji.

Lastna specialna popravilnica za pisalne, računske in
šivalne stroje!

Točna postrežba! Cene nizke! Cenike brezplačno!

LUD. BARAGA - LJUBLJANA

Šelenburgova ulica 6. Telefon štev. 2980.

Splošno kreditno društvo

r. z. z o. z.

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13

sprejema hranilne vloge od 1 Din naprej
in obrestuje najugodneje.

V načelstvu in nadzorstvu zgolj zastopniki
strokovnih in gospodarskih organizacij.

KNJIGOVEZNICA LJUDSKE TISKARNE D. D.

veže knjige, brošure, revije,
koledarje itd. po najnižji ceni

Najboljši in najcenejši slovenski mesečnik je delavska kulturna revija

„SVOBODA“

Letna naročnina stane komaj Din 36.—, letno izide 12 števil z obsegom po približno 32 strani in z najraznovrstnejšo zanimivo vsebino.

Tekmujte v nabiranju naročnikov!

Slovenska Narodna Podporna Jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodela zadruga v

Severni Ameriki.

Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezni, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi in Mehiki. — Ima približno 63.000 članov v obeh oddelkih in blizu 650 podružnic po raznih krajih Amerike.

■ **Premoženje nad 4.000.000 dolarjev.** ■

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S.N.P.J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill

